

Arxiu històric FUNDACIÓ JAUME BOFILL

Viticultors a Mallorca

L'avenç de la vinya al segle XVIII

Carles Manera

MARÇ 1988

FUNDACIÓ
Fundació
JAUME
Jaume
BOFILL
Bofill

0. Introducció.

L'especialització agrícola constitueix un dels elements reveladors de canvis econòmics dintre d'una zona determinada. Per a Mallorca, i excloent els casos de l'oli i dels cereals, no s'ha destacat suficientment la existència d'indrets que, paulatinament i en el marc d'un procés lent però palès, es dediquen a conrear amb una perspectiva concreta, la del mercat, fissurant-se així el caire d'autoconsum ferotge que, en moltes ocasions, s'ha avantposat com a un tret característic de la formació social illenca. Col·locar una part substancial de la producció en els circuits comercials, ja siguin els intercomarcals com els externs, esdevé, doncs, un plantejament econòmic prioritari per algunes viles de Mallorca, abocades progressivament a oferir vins, aiguardents o cítrics. En aquest respecte, el present estudi persegueix emfasitzar, un cop més, la significació de la viticultura dintre de l'economia illenca del Setcenta -i de determinats pobles en particular-, en el sentit de que es tracta d'un conjunt de mercaderies -vins, aiguardents, àdhuc altres licors poc coneguts- la producció de les quals creix mercè als estímuls de les demandes interior i exterior. Això provoca una reassignació dels recursos envers els conreus objecte de comercialització. A poc a poc, l'especialització es va consolidant, fruit tant d'una compulsió forçada en el mercat, com per una decidida -i voluntària-, penetració en els intercanvis.

L'avenç productiu abans esmentat es detecta en les xifres sistematitzades del delme reial de la vinya, la documentació prioritària que s'ha utilitzat en aquesta investigació. Si bé cal fer algunes precisions sobre dita font¹. Sintetitzo les rematades públiques del delme, expressades en valors monetaris anuals des de 1729 fins a 1813 que, desglossades per viles, s'exposen en un format gairebé invariable amb les informacions següents: nom de qui adquireix el delme, llur vila d'origen, noms dels fidors i la seva domiciliació. Ocasionalment, també s'indiquen les professions del comprador i dels avalistes. A hores d'ara, no disposa d'altres dades quantitatives -les de tipus més qualitatiu resten també recollides a les planes que segueixen- que permetin determinar un estat més acurat de la producció vinícola a partir, per exemple, de quantitats físiques. Soc conscient dels

entrebanes de tota mena implícits en la sistematització d'un fons d'*alta*
característiques; no obstant, la il·localització d'altres més fiables han
aconsellat no refusar-lo de manera absoluta. Així doncs, hom ha adoptat
les magnituds establertes -convenientment deflactades- com a indicadors
que marquen tendències, la validesa de les quals, cal assenyalar-ho,
s'ha corroborat amb altres materials arxivístics.

L'estudi se centra en sengles apartats: l'econòmic, que
cerca dibuixar les principals macromagnituds vitícoles des d'una òptica
de la producció al llarg plaç -s'han recalculat xifres ja publicades per
altres autors, referents a èpoques anteriors a l'estrictament
treballada-, al temps que revela els nuclis de major relleu en la
producció; i el social, que pretén palesar els sectors que es troben més
directament relacionats amb els afers vitícoles i, derivat d'això, es

remarca el complicat funcionament del mercat intern de
l'aiguardent, controlat per grups menestrals i mercantils modestos. Per
a cloure, s'apunta una reflexió sobre el possible tipus
d'especialització que genera la viticultura a comarques concretes de
Mallorca.

1. La vessant econòmica. L'interès pel conreu de la vinya: de la dispersió a l'especialització.

La preocupació en substituir els conreus tradicionals pels
vitícoles hom palesa ja des de les darreries del segle XVII. Hom pot
afirmar que a partir de 1650 proliferen les sol·licituts per sembrar
vinya¹, estimulades per dues situacions ben clares. En primer lloc,
pel consum relativament regular de vins i aiguardents en el propi
mercado, així com per l'avinentesa de col·locar els excedents en els
extra-regionals. En segon terme, per la franquesa del pagament del
delme, en períodes que oscil·len entre els 15 i 20 anys, la qual cosa
expressa l'interès immediat en incentivar uns renglons que tenen una
demanda força estable i segura en els diferents punts de consum. El
procediment d'aquesta diguem-ne "readaptació" a la vinya és conegut².
El propietari demana permís per plantar-la; si el rei ho concedeix,
l'intendent encarrega a una persona de llur confiança per comprovar "si
será a propósito [la terra] y que no se ocupe si fuera buena para
sembrar trigo". És a dir, en principi aquelles terres aptes per als

cereals no són susceptibles de reconvertir-se en productores de vinya. No hi ha dubte de que la preocupació per garantir les subsistències més elementals és present en aqueixa prevenció de les autoritats. Ara bé, cal subratllar que aital inquietud s'explica per la por als possibles conflictes socials, inherents a l'escassetat dels queviures bàsics. I en aquest sentit, els grups dirigents de l'illa tenen sempre presents els virulents avalots pagesos que, anys enrera, capgiraren la societat illenca.

És difícil datar amb precisió els períodes en els quals els productors s'hi aboquen al conreu de la vinya; les dades al respecte són, a hores d'ara, molt poc consistents. Sabem que Felanitx és la vila més important, durant els segles XVIII i XIX, quant a la producció de vi¹⁰. Els indicadors disponibles per a èpoques anteriors assenyalen que aqueixa especialització es degué generar a partir del segle XVII i no abans. Onofre Vaquer, en la seva minuciosa tesi doctoral¹¹, presenta les xifres del delme de la vinya de l'esmentada població entre 1500 i 1600. Els seus càlculs manifesten l'absoluta irrellevància de la viticultura, si més no durant la primera meitat del dit segle, tot i que el mateix autor ens assabenta de que hi ha vinyes que no lliuren l'11 per centatge decimal, ateses les franquícies atorgades. Així i tot, es notifica que les coses semblen canviar a partir de 1588, al ateneu que el valor del delme s'avalua en 27 lliures el dit any (frent a la cota màxima secular de 18 lliures el 1572), per passar a 40 el 1597 i a 100 el 1599.

Això constata que en el XVI no es tenen resultats tangibles sobre l'avenç vitícola a la zona mallorquina que produirà, poc més de cent anys després, el gruix del volum de vins i aiguardents de Mallorca. Nogensmenys, sí que es poden aportar consideracions de caire més general sobre la possible tendència de la producció de vi a l'illa al llarg del Cinque-cents. La sistematització de les dades publicades per Josep Juan Vidal¹², que fan esment al delme reial de la vinya expressat en quantitats monetàries per al període 1500-1583, permet formular algunes hipòtesis. La gràfica de les variables absolutes manifesta una línia ascendent caracteritzada, però, per llur inestabilitat. Els dents de serra perfilen l'orientació irregular de la producció, amb un lleuger avenç detectable a partir de 1532, i una fase de paleta recessió que

naix al voltant de 1575. Ara bé, cal no oblidar que els indicadors que es comenten no s'expressen en unitats de pes o de volum, de forma que qualsevol conclusió es troba mediatitzada per la inflació -ben intensa- de l'època. Així doncs, les dites variables s'han deflactades amb la mitjana del preu del blat dels anys 1510-1519 com a base (decenni que gaudeix del més baix coeficient de variació de tot el segle); endemés, el desconeixement de les xifres d'uns anys concrets (1537, 1571 i 1580) s'ha subsanat amb càlculs ponderats amb els cinc precedents. A partir d'ací, s'han establert mitjanes mòbils quinquenals per tal d'identificar els cicles. El balanç, pensam que més ajustat, revela l'existència de quatre fases:

- *de creixement, que engloba els anys 1500-1512, amb un avenç notori;
- *de contracció, que abraça el període 1513-1524, coincidint amb les Germanies i llurs conseqüències de reflux econòmic general, apreuable en el cas vitícola amb el clar esfondrament experimentat des de 1519;
- *de creixement sostingut, amb un moment d'ascens ben palès entre 1525 i 1554, seguit d'una curta però acusada depressió des de 1555 fins a 1557. És important constatar que aquest suposat augment en la producció de vi és paral·lel al creixement de les collites cerealícoles -si hom exceptua l'any 1530- i també, com ha indicat Gabriel Jover¹¹, a un augment de la productivitat del treball; dit amb altres paraules: l'increment vitícola no sembla afectar als cereals, de forma que hom pot intuir que existeix una delimitació de les terres destinades a cadascun dels productes;
- *de fort creixement, entre 1558 i 1572, amb un progrés evident a partir de 1565 fins arribar a 1572, la cota més elevada de tot el segle; per donar pas a la caiguda brutal que, iniciada el 1573, s'estén fins a 1581. Estam davant un primer període de creixement demogràfic i cerealícola i de fortes oscil·lacions en els preus del blat, que coneixen uns coeficients de variació molt elevats. Tanmateix, la productivitat del treball es menor, i comença a davallar, segons Gabriel Jover, a l'entorn de 1576, encetant un segon

període de brusques pujades del preu del blat i de blocatge productiu. Els mecanismes correctors d'aïtal situació són, previsiblement, l'extensió dels cereals, que mengen terreny a la vinya quant a l'assignació dels recursos i d'espai físic -es redueixen les terres vitícoles en benefici de les bladeres-, ja sigui pels marges especulatius que possibiliten les corbes dels preus frumentaris, com per la pretensió de la classe dominant per assolir un volum de sostracció major.

Així i tot, cal pressuposar que hagi plantacions de vinyes durant la segona meitat del XVI i, sobretot, al llarg del XVII. Això explicaria, per exemple, la persecució del consum d'aiguardent -elaborat amb vins locals, de baixa qualitat- des dels inicis del Siscent, aspecte documentat més recentment per Josep F. López Bonet²², i revelador, a més a més, de la fabricació domiciliària del dit licor: aquesta no degué ésser menyspreable atesos els vots promulgats per les autoritats insulars, que relacionen el vi cremat amb alguns dels incidents d'ordre públic existents. La posició dels dirigents illencs promourà la resposta dels síndics de la part forana, oposats als propòsits dels jurats de Palma de prohibir l'elaboració i el consum d'aiguardent.

El que interessa destacar és la defensa que fan els forans d'una mercaderia essencial per al seu aliment quotidià -presentat, àdhuc, com a estimulants-, alhora que emfasitzen, intel·ligentment, un tema al qual eren força sensibles els administradors locals, com són les importants rendes percebudes pel rei amb la comercialització dels vins destil·lats. Els representants de la pagesia consideren que l'extensió de la vinya és crucial per a la subsistència de la població, però també per a l'economia mallorquina. Vet ací que "*des de que en Mallorca se cull vi experimentan que las personas baxas estan molt mediades y lusidas en la part forana, porque totes tenen molt que treballar, com es podar, magençar, cauar, esbrostar, axermentar, fer botas, cups, tragar el vi altres coses que es poden considerar, de tal manera que antes que y hagués vi hi havia infinits pobres en les villes(...)* y ara a penas se troba persona an a qui fer charitat"²³. Observi's com la permissivitat en el conreu de vinyes i el consegüent consum d'aiguardents s'assimila a una certa garantia de "pau social", missatge que els grups dirigents

ciutadans degueren rebre de manera ben receptiva: el vi no és només un complement alimentici, sinó que també -venen a explicar els síndics- dinamitza tota una manufactura lligada directament a llur fabricació, de forma que ocupa a la gent i contribueix a eliminar la pobresa¹⁹. És un procés que, pel que fa a les pautes alimentícies, no està massa lluny del viscut per altres formacions socials. Recordi's els exemples exposats per Edward Palmer Thompson²⁰, tant el consum de cervesa a l'Anglaterra de les primeres dècades del segle XIX, on aquella beguda es relaciona, sobretot, amb els treballadors que desenvolupen les tasques més feixugues (descarregadors de carbó, miners, jornalers agrícoles), com l'increment en el consum de te, un clar indicador de la necessitat d'estimulants, ateses les excessives hores de treball amb una dieta proteínica força esquifida.

Per altra cantó, el vi sembla assolir una revalorització significativa al llarg del segle XVII, segons les dades aportades per Onofre Vaquer²¹. El preu per cada quartí de vi fluctua entre els 26 i 35'75 sous (1600-1604), 14'5-20 (1610-1614), 18-30 (1615-1619), 32'5-38 (1635-1639), 20-30 (1640-1644) i 16-23 sous (1645-1649). Observi's les acusades disparitats d'aqueixes magnituds en els mateixos quinquennis, a l'ensam que hom notifica la progressió a mantenir i elevar llur preu de venda, si bé les oscil·lacions són força agudes. Hom podria aventurar que el vi incrementa la seva cotització en el mercat entre 1600 i 1640, la qual cosa estimularia la producció, esperonada per la pròpia demanda; no gensmenys, es donaria pas a un període, difícil de datar però que podria néixer al voltant de 1640, on el preu cauria a causa de l'important augment de l'oferta, fruit d'un eixamplament de les terres dedicades a la viticultura.

Durant la segona meitat del Siscent, comencen a sovintejar els expedients que sol·liciten conrear vinya a terres tradicionalment cerealícoles. Uns trets sintetitzen aqueixes peticions²²:

-es tracta de petits i/o mitjans bocins de terra (entre 6 i 40 quarterades), declarades com infèrtils per a la producció bladera;

-llur localització és a determinades viles: Felanitx, Algaida, Porreres, Calvià, Marratxí, Lluçmajor i les voraries de Palma;

-els propietaris són majoritàriament membres de l'aristocràcia (Ramón Brondo, Baltasar Rossinyol Zaforteza, Antoni de Puigdorfila, Tomás Quint) i alguns comerciants enriquits (com ara Joan Ballester o Jaume Valls) a les acaballes de la centúria mercès a la canalització de les seves inversions en activitats corsàries, aprofitant les conjuntures polítiques adients.

Les dades elaborades per al segle XVIII¹³ en relació a sol·licituts similars, tot i que molt fragmentàries i de caire tant quantitatiu com qualitatiu -la qual cosa impedeix càlculs més acurats a nivell estadístic-, permeten corroborar els plantejaments esbrinats per al XVII, destacant-se:

-la consolidació del mapa d'especialització vitícola de l'illa (Alaró, Binissalem, Manacor, Porreres), si bé crida l'atenció la inexistència de sol·licituts en el cas de Felanitx, principal centre productor de vins durant el Setcents;

-l'aparició de viles d'escassa entitat quant a la producció vitícola (Artá, Sa Pobla, Sant Joan, Santa Margalida), ço que suggereix l'afany d'alguns de llurs propietaris agraris per estimular la fabricació d'un gènere que, mercantilment molt estimat, presenta aixímateix un despatx segur;

-la heterogeneïtat social dels posseïdors de la terra, de forma que hom comprova la presència dels nobles (Nicolau Rossinyol, Nicolau de Cleza, Gregori Gual y Pueyo, Francesc Orlandis y Cisternes), juntament als grans comerciants (Carles i Enric Fontichelli, Josep Ripoll, Francesc Miró, Jeroni Ribera, Claudi Marcel·l i d'altres noms, desconeguts per a l'historiador que, a tall d'hipòtesi, poden pertanyer a la petita pagesia, atesa l'omissió de dades importants com la quantitat de quarterades sol·licitades i el nom de la "posseïsió", fets que fan sospitar que ens trobem davant productors amb minses extensions de terreny.

Les xifres totals del delme reial del vi que s'han establert per al període 1729-1813¹⁴ (hom ha executat els mateixos càlculs que els descrits per als anys 1500-1583, adoptant-se el 1752 com a base atesa la seva "normalitat" en la major part de les magnituds

econòmiques disponibles -preus, producció, comerç-), mostren la tendència creixent en la producció de vins al llarg del Setcents. La gràfica que recull les fluctuacions de les dades absolutes registra una línia d'ascens sostingut que, tot i que patentitza intenses oscil·lacions a les darreries de segle, acaba per disparar-se, aproximadament, a partir de 1805-1806. La mateixa gràfica, ja deflactada i suavitzada amb les mitjanes mòbils de cinc anys, permet apuntar l'existència de dos cicles claus de progrés productiu:

*1750-1770, període de fort creixement, encara que amb altibaixos. S'imposa remarcar dues qüestions. Primera, que aquest avenç es correspon amb una clara davallada de les collites cereal·liques: les mitjanes de les del blat assoleixen 326.130 quarteres (1717-1752), 326.134 (1753-1785) i 308.642 (1786-1819); les de l'ordi són 157.206, 134.446 i 163.529 per als períodes respectius abans esmentats. El progrés vitícola es fa, doncs, a costa de les terres frumentàries, sobretot bladeres, atès l'increment de l'ordi durant els anys 1786-1819. Segona, que els dècennis que ens ocupen també es caracteritzen per una recuperació de les exportacions i, pel que fa als anys 1760-1770, aital represa es relaciona amb la comercialització de productes al marge de l'oli: els vitícoles, entre d'altres ¹⁶. A una demanda interna molt estable -si atenem a les xifres de consum d'aiguardent-, hom ha d'afegir les exportacions, molt fluctuants però constants, de vins i aiguardents als mercats exteriors; tot plegat explicaria els increments de la producció ¹⁷.

*1780-1800, fase que ve precedida per la recessió de 1770-1780 -hom desconeix per què-, i caracteritzada per un creixement més modest, tot i que sostingut. El manteniment regular de la demanda local d'aiguardent -malgrat la sensible davallada entre 1782 i 1795-, junt a les notables pujades (particularment espectaculars en 1797 i 1798, si be, repetim, molt disperses des d'una perspectiva general) en els embarcaments exteriors de la dita mercaderia, componen sengles elements que ajuden a explicar aquest altre període de pujada en les magnituds de la viticultura il·lenca ¹⁸.

La significació positiva de la vinya per a tots els sectors socials és elogiada pels contemporanis. La negociació dels excedents vitícoles es consideren com a garantia per cobrir els déficits de la producció cerealícola, de manera que vins i aiguardents es tradueixen, junt amb l'oli, en divises peremptòries per a l'avituallament d'aliments. Des de l'òptica de la classe dominant, estam davant productes "equilibradors" que faciliten garantir el principal sustent de la població: el blat. Vegi's com la vinya és un "*medio para abastecer [la] isla de los géneros que se necesitan para la vida y salud como son los trigos en años estériles*". I comprovi's que "*la poca (...) Cosecha del azeite, que es el otro género que sirve para los alivios de sus vecinos [ha imposat quel] mediante el embarco de aguardiente se pudo abastecer la Isla de trigos, lo que no se hubiera logrado por otro medio, pues no lo havia*". El paper dels productes vitícoles esdeven, doncs, decisiu des d'una visió macroeconòmica. Però a nivell microeconòmic, hom destaca igualment una rellevància similar. Vet ací com la reducció de l'extensió de les vinyes pot comportar el que "*muchos pobres, quienes con una quarterada, o menos de tierra plantada de viña, podian vivir por ser seguro el beneficio de su fruto, se veran reducidos a la mayor miseria de no poder vivir*". Des de la perspectiva de la classe dominada, la vinya possibilita gaudir d'ingressos complementaris -i, en ocasions, els únics- per la connexió, voluntària o involuntària, amb els mercats i mes encara: la vessant més cultural del tema demostra que els vins i els aiguardents són, per als coetanis, uns components medicinals de primer ordre per a evitar possibles malalties i per aixecar l'ànim durant la jornada laboral. És així com una manca de líquors en el mercat pot portar a un abandonament de l'agricultura a zones on existeixen aigüamolls i recursos aquífers, atès que "*los parajes y distritos de Alcudia, Muro, la Puebla, Santa Margarita y Campos ya no se cultivaran, faltando el aguardiente principal antidoto contra los ayres que respiran aquellos terrenos*". El paràgraf que segueix, transcrit per Josep F. López Bonet¹¹⁸, és un compendi perfecte de l'eficàcia dels productes vitícoles en general i de l'aiguardent en particular, i constitueix un discurs, entre moralista i pragmàtic, que resumeix el pensament de la pagesia sobre una mercaderia sens dubte determinant per a llur consum i economia:

"(...) la ayguardent la behuen persones qui patexen algunas malaltias per a curar-se aquelles, aço és: distillacions, mal de arenas, mal de ventre y qui patexen algunas debilitats en alguns membre del cos; y axí matex la behuen perque millor puguén assitir a son treball del camp(...), los treballadors de Mallorca behuen aygua y menjan llegums y peix salat y la ayguardent los fa digerir als menjars y los ocasione mes força per a poder treballar; y la altre qualitat de persones qui behuen ayguardent son los que usen mal d'ella(...). Puis quina rahó vol que cosa de tant de profit per a tants se hage de llevar per a fer daños a tants pòchs y no prouenir al dany de la matexa cosa sinó del qui la behuen intemperadament".

Tot un complet elogi, doncs, de les virtuts de la vinya.

* * * * *

Al segle XVIII, la viticultura es concentra en dues àrees: la formada per les viles d'Alaró, Binissalem, Inca, Sencelles i Santa Maria; i la integrada per Campos, Felanitx, Lluçmajor, Manacor i Porreres. Les poblacions esmentades aglutinen, segons les xifres del delme de la vinya, més de les tres quartes parts de la producció de vins al llarg del Setcenta, amb percentatges que arriben, àdhuc, al 90%. Nogensmenys, l'evolució d'aqueixes variables és molt irregular.

Del primer grup esmentat destaquen els trends a l'alça de totes les poblacions, malgrat que amb forts altibaixos. El cas d'Inca constitueix una excepció. Efectivament, aquesta vila, després d'una corba irregular però en ascens que coneix el seu punt alçid al voltant de 1770, experimenta una caiguda important. Aleshores, els tants per cent sobre quantitats absolutes rarament superen el 5% dels totals del delme. Per altra banda, el reduït nombre d'alambins (5 el 1784, segons dades de la *Sociedad Económica Mallorquina de Amigos del País*) no permet contraposar l'existència d'una infraestructura destil·ladora de vins de certa entitat que permetés absorbir remeses d'altres viles que, com Alaró i Binissalem, assolixen una major producció vitícola al costat d'un limitat nombre d'alambins. Inca, doncs, sembla allunyar-se de la viticultura a partir de la segona meitat del Setcenta. No succeeix el mateix amb la resta de les poblacions. En aquest respecte, es posen en relleu les dades corresponents a Alaró i Binissalem. La primera vila esmentada manté una notable tendència a l'alça, sols matisada per la caiguda dels anys 1754-1764. La segona ostenta una línia particularment ascendent entre 1754 i 1770, període en què, precisament, les dades

d'Alaró, Santa Maria i Sencelles experimenten una recessió. En aital conjuntura, Binissalem es converteix en el centre productor més important d'aquesta zona del Pla de Mallorca; tot i que en termes purament quantitativs sempre ho és, des d'una òptica més qualitativa -i també amb la perspectiva dels especuladors- la seva viticultura es tradueix en la principal garantia d'altres demandes, ja siguin les més properes -les viles que l'envolten-, com les llunyanes dintre del marc del mercat interior -les de la Serra de Tramuntana i la pròpia Palma-.

Pel que fa al segon grup és revelador, sens dubte, el cas de Felanitx que compendia, aproximadament, entre el 20 i el 35% dels vins mallorquins. La tendència productiva és a l'alça; tanmateix, convé precisar més les dites xifres, atès que apareixen algunes sorpreses importants. S'identifiquen dos períodes clars: un de creixement, que abraça els anys 1731-1770; i un altre de contracció, que engloba la fase 1771-1807. Aquestes apreciacions no concorden, doncs, amb el que sabem sobre la producció d'un gènere vinculat directament al vi, l'aiguardent. Les variables sobre aital licor palesen un clar increment en llurs destil·lacions durant els anys 1779-1791, amb un cert marc de regressió entre 1792 i 1795 seguit d'un nou període alcista a partir de 1796. Pensi's que la major part de l'aiguardent mallorquí es fabrica a Felanitx, i cal recordar que gairebé el 70% del que s'exporta pel port de Palma, durant el quinquenni 1783-1788, prové de la dita vila¹⁰⁰. Aquesta caiguda de la producció de vins a Felanitx, ateses les xifres deflactades i les percentuals sobre variables absolutes, porta a pensar en la necessitat de l'esmentada població per consumir remeses vitivinícoles d'altres indrets, destinades a alimentar llur infraestructura aiguardentera.

Si observem les dades corresponents a Porreres i Campos comprovarem el manteniment i lleuger increment de la producció, que es sosté en els mateixos moments en què minva a Felanitx. En aquelles dues viles no es detecten els cicles tan voluptuosos de creixement i contracció observables en el cas de Felanitx. Campos manifesta una clara regularitat, amb lleugera tendència a l'alça; mentre Porreres sintetitza tres moments concrets en la seva evolució: progrés productiu (1731-1742, 1750-1755, 1768-1772), contracció (1743-1749, 1756-1767) i estabilitat (1772-1810). Força més il·lustratius són els càlculs establerts per

Manacor, també geogràficament al costat de Felanitx: el salt productiu és espectacular a partir, justament, de 1770 -tancant així una fase de lleuger creixement entre 1731 i 1768-, de manera que els percentatges sobre el total del delme passen del 2-4% per als anys 1729-1770, als 7-13% per a les coordenades posteriors. Per la seva banda, Lluçmajor experimenta una clara davallada, similar a la d'Inca, si bé iniciada amb anterioritat -al voltant de 1754-, i parcialment recuperada a partir de 1794, en què la corba es reprèn parcialment. No obstant això, Lluçmajor és la quarta vila en importància quant al nombre d'alambins disponibles -12-, un més que Manacor, població que, com s'ha vist, ha conegut un creixement remarcable en llurs cotes de producció de vins. No és agosarat, doncs, i tornant a Felanitx, pressuposar que llur indústria de l'aiguardent es mantengui amb la matèria primera extreta de la pròpia terra, a l'ensems que s'utilitzin els excedents de vins de poblacions properes com a inputs que, afegits a les remeses locals, consolidin el pes d'aquella vila quant a l'elaboració de licors.

Aquesta especialització es apreciable també en els contactes de Felanitx amb Palma, dels quals he pogut reconstruir dues petites mostres -de 1776 i 1787- indicatives del funcionament d'aitals relacions a les arribades del segle XVIII^{ena}. Les mercaderies que, provinents de Ciutat, es descarreguen a Porto Colom són, principalment, queviures bàsics -arròs, blats, ordis, farines, garrofes, sal- i algunes matèries primeres -ferro, fusta-; hom patentitza, al mateix temps, l'arribada a Felanitx d'embarcacions en llast -la indeterminació de la carrega ens ho suggereix-, de forma que aqueixos bastiments podrien tenir una finalitat clara: estibar, exclusivament, productes vitícoles. En aquest respecte, comprovem que allò que es registra són, sobretot, vins i aiguardents. Tot i que les informacions són poc nombroses, corroboren el que ja coneixiem amb la sistematització d'altres fonts: Felanitx necessita importar aliments, i utilitza l'aiguardent com a mitjà efectiu de pagament.

Les dades sobre la producció i el consum total de la vila, referides a 1801^{ena}, confirmen el que s'acaba d'exposar. Les necessitats de cereals i llegums es concreten en unes 46.000 quarteres, i les pollitres no arriben més que a les 27.500. Quant a l'oli, hom produeix 600 medidas, mentre urgeixen 6.800. Pel que fa a la carn,

existeixen 3.930 caps de ramat, essent necessaris uns 4.210. S'elaboren 50 quintars de formatge, quan es consumeixen 300. Quelcom similar hom pot dir amb les matèries primeres tèxtils més significatives: Felanitx disposa de 10 quintars de lli i altres 10 de canem, però els seus telers demanden 1.300 i 1.500 quintars respectivament. Sols el vi i l'aiguardent manifesten uns excedents considerables: del primer, s'obtenen 150.000 arroves i es consumeixen 30.000 a la pròpia vila; del segon, es destil·len 30.000 arroves, restant 250 quartins al mateix poble. Sembla palès, doncs, que vins i aiguardents garanteixen les fretures de Felanitx, mentre els seus habitants es vinculen, cada cop més, a la producció de licors: el seu despatx és segur tant en el mercat interior com a l'exterior. Les xifres de 1819 ho ratifiquen²⁴:

	Quarterades de terra	Collita	Consum		Punt de venda	Mancantes	Punt de compra
			llavors	aliment.			
Eilat	2.690	8.200 quart.	5.380	32.000	-	29.180	Palma, viles
Orsi	2.600	10.600 quart.	3.000	56.000	-	48.400	Viles
Orvada	500	3.600 quart.	600	-	Felanitx	-	-
Oli	72	150 quartans	-	10.000	-	9.850	Viles juntanya
Vi	4.910	36.000 quartins	-	8.000	Palma, viles	-	-

Aqueixes variables remarquen, un cop més, l'especialització vitícola de Felanitx. En primer lloc, observi's la proporció de la terra dedicada a la vinya, molt similar a les quarterades adjudicades als cereals. Segonament, destaquen els forts déficits d'aliments, xifrats en unes 30.000 quarteres que, junt amb els excedents vitícoles -cal assenyalar que dels 36.000 quartins es destil·len 20.000-, componen la columna vertebral de l'economia d'aquesta vila. Finalment, hom assevera la important connexió comercial entre Felanitx i la resta de l'illa, aspecte ja indicat més amunt: l'estructura econòmica de dita població provoca uns corrents mercantils per tal de facilitar el cobriment dels desavenços, que es salden amb els carregaments d'aiguardents.

2. La vessant social. Viticultors i mercaders.

La viticultura genera una participació força ampla de diferents sectors socials. Tant des de l'esfera de la producció com des de la distribució, vins i aiguardents articulen al seu entorn un espectre sociològic caracteritzat per la heterogeneïtat. No és el cas d'altres renglons de l'economia illenca, com són l'oli i els cereals que, atesa llur rellevància com a gèneres determinants de subsistència -i, per tant, objecte d'una especulació molt accentuada-, es troben sota un control més ferm per part dels grups comercials dominants. La vinya no sols configura un dels factors més decisius en el mapa diversificat de l'economia pagesa, sinó que també facilita l'inseriment camperol -i menestral- dintre dels circuits d'intercanvi.

Les dades decimals són, en aquest respecte, il·lustratives¹¹¹. Els compradors del delme pertanyen a un ample ventall social, amb un clar predomini dels sectors artesà i mercantil. Entre 1729 i 1750, els principals noms -representen una quarta part del total recaptat- són: Bartomeu Borràs (1.400 lliures), Jaume Bosch (1.940), Joaquim Bosch (1.071), Gabriel Caldentey (1.287), Alex Fuster (2.985), Miquel Jusama (3.068), Francesc Serra (1.910) i Bartomeu Vicena (1.697).

Miquel Jusama -de qui ignorem llur professió-, de Felanitx, és el comprador més important. Paga entre 24 i 901 lliures pels delmes de Felanitx (1742, 1744, 1745, 1747, 1748), Santanyi (1745, 1746) i Sant Joan (1735). La major part dels fidadors són tenders de Palma -tot i que apareixen igualment altres oficis: picapedrers, traginers, esparters i apotecarier-, la qual cosa suggereix la mínima infraestructura posada en joc: Jusama, un dels negociants d'aiguardent més significatius -segons assenyala Vicenç M. Roselló Verger¹¹²-, adquireix el gruix dels vins al seu poble i, amb tota probabilitat, el distribueix tant a Felanitx -que, al voltant de 1750, disposa ja d'uns 65 alambins- com a Palma, on es pot vendre al detall o ser utilitzat com a matèria primera per a l'elaboració urbana de licors.

Alex Fuster resumeix un cas similar al de Miquel Jusama. Es tracta d'un tender que, nascut a Porreres, viu a Palma. Compra els delmes del seu lloc d'origen (1722, 1730, 1731, 1735, 1736, 1739, 1741,

1742, 1743) i de Santanyí (1741), i abona entre 8 i 452 lliures. Els fiadors són, així mateix, tenders i mercaders, tant vilatans com ciutadans, destacant els cognoms Fuster -tal vegada, parents d'Alex- i Mora. En aquest respecte, s'ha de recordar³⁷ que les famílies Mora i Fuster apareixen, el 1718, com les que ostenten majors contingents d'aiguarent a Porreres -el 27% del total de vi cremat declarat en aquelles dates-, de manera que hom pot insinuar alguna mena d'aliances mercantils entre ambdues.

Gabriel Caldentey i Francesc Serra, de Felanitx -no coneixem llur professió-, adquireixen els delmes de l'esmentada vila (el primer els anys 1732, 1733 i 1734; el segon el 1729, 1730 i 1738); Serra anota, endemés, el de Santanyí de 1730. Caldentey és, alhora, fiador de Serra, qui compta també amb Miquel Jusana com a avalador.

Jaume Bosch, teixidor de lli i tender a Palma, adquireix els delmes d'Alaró (1737, 1738, 1739, 1748, 1749, 1750), Inca (1736, 1742, 1745), Sant Joan (1739), Santa Maria (1748), Sineu (1738) i Muro (1748). Les quantitats desembossades oscil·len entre les 20 i 351 lliures, capitals força acceptables per a un menestral. Els fiadors, majoritàriament ciutadans, pertanyen a un estrat social similar: calderers, cerers, picapedrers, paraires, sastres, mercaders i negociants. Joaquim Bosch, de Palma -tot i que no es consigna llur ofici-, fill de l'anterior, compra els delmes d'Alaró (1743, 1747), Banyalbufar-Esporles (1744, 1745, 1746, 1749), Santa Maria (1743, 1746, 1750) i Sineu (1749), lliurant partides que fluctuen entre 16 i 350 lliures. Els seus fiadors són pràcticament els mateixos que en el cas precedent, constatant-se que ambdós, Jaume i Joaquim, apareixen com a avalistes recíprocs. Cal fer notar el fort risc que contrau Jaume Bosch el 1748, amb un total de tres operacions que sumen 605 lliures; per altra banda, l'interès envers els delmes d'Alaró, Inca i Santa Maria és ben palès, i pot respondre a la pretensió de controlar remeses de vins de certa consideració, bé per convertir-los en aiguarent -recordi's que hi ha calderers com a avaladors-, o per despatxar algunes partides a la menuda ja convingudes -això explicaria la inclusió de tenders entre els fiadors-.

Finalment, Bartomeu Borrás, tender i negociant de Palma, centra les seves compres a Lluçmajor (1746, 1747, 1748, 1749),

Biniassalem (1730, 1732), Inca (1730) i Bunyola (1745). Els fiadors són tenders, flassaders, el teixidor Jaume Bosch -ja conegut- i, essencialment, un comerciant important, Sebastià Llopis Boscana. Llopis, una de les vint-i-cinc firmes més solvents a Mallorca l'any 1734, és també exportador d'oli⁽²²⁾. No es dedica amb massa convicció a la compra del delme vitícola: llurs operacions es resumeixen en l'adquisició de la quota decimal de Lluçmajor (1729, 1742, 1743, 1744), Montuiri-Algaida (1730, 1731, 1733) i Campos (1733), amb un sumatori total de 644 lliures, xifra ben allunyada de les magnituds descrites més amunt. Nogensmenys, apareix sovint com a fiador de mercaders modestos i menestrals, de forma que hom certifica su interès per participar en els negocis de la vinya, com a part d'un esmerç força fragmentat. Aquest cas exemplifica els nexes entre petits i grans comerciants, si bé no sovintreja el protagonisme econòmic del capital comercial puixant en aquest nivell més intern de la viticultura.

Els exemples presentats -atès llur relleu-, juntament amb la resta recollits a la documentació decimal, palesen el següent. En primer terme, el funcionament de xarxes d'àmbit local, coneixedores dels diferents estrats dels afers vitícoles, que es troben ben connectades amb Palma: la presència de fiadors ciutadans i la domiciliació capitalina d'un nombre considerable de compradors demostren la finalitat de transaccionar en el mercat urbà, al marge d'altres possibles punts de venda. Els compradors, amb els fiadors de major confiança, organitzen les trameses de vins, tant per al consum de la pròpia vila, com per a llur despatx envers altres centres de consum. No és negligible pensar, doncs, que són aquests homes els qui concreten els mitjans de transport més adients per canalitzar els vins, fent servir, si pertoca, la via marítima o la terrestre. En segon lloc, la viticultura esdevé una activitat poc concentrada a nivell social, més lligada a la petita propietat, i que, si més no en aquests moments, no sembla facilitar una formació de capital, de caire especulatiu, tan considerable com en el cas d'altres productes més elementals. No s'observa una monopolització important dels vins en un primer nivell del negoci, el de les operacions de tipus local i/o comarcal, aspecte que si es rubrica en les exportacions, com veurem més tard: els noms dels compradors i dels fiadors apareixen i desapareixen, la qual cosa suggereix, atesa la

irrellevància de les grans firmes, un inseriment comercial no menyspreable per part dels sectors socials poc afavorits.

Així doncs, cal destacar uns trets generals que tot seguit s'anoten:

1. La via terrestre de transport entre les viles productores i Palma és incentivada pels mercaders vitícoles. D'aquesta forma, es generen uns fluxos interns que funcionen paral·lelament als establerts per via marítima, en el cas de les zones litorals. Ara bé, tot sembla indicar que les remeses desplaçades pels camins, força modestes -els viatges venen a representar la traginada d'1 a 5 quartins- no es destinen a l'exportació, sinó al consum de Ciutat. És normal pensar que les trameses relacionades directament amb els mercats externs es transportessin, en el cas de l'àrea de llevant, mitjançant el tràfic marítim: la possibilitat de carregar quantitats majors a preus relativament més barats n'és un clar factor que ho corrobora; les dades de les taules 2 i 3 confirmen, a més a més, l'exposat. Les corrents comercials internes s'articulen, principalment, a partir de Felanitx, Porreres, Inca, Binissalem, Sencelles i Santanyi, i conflueixen a la capital. Hom ignora les contrapartides que es porten en els retornaments, tot i que cal intuir que matèries primeres -tassa la participació significativa de teixidors i paraires en els negocis vitícoles-, manufactures i queviures, en petites quantitats, devien constituir els carregaments més comuns¹⁸⁹.

2. Hom palesa l'existència de grups especialitzats en la negociació interior dels gèneres vitícoles. Es tracta de sectors socials modestos -pagesos, menestrals i petits comerciants- que, obviament, contrasten en capacitat financera amb les grans firmes que monopolitzen les exportacions de dites produccions. Nogensmenys, això no vol dir que no s'exploriti una llògica econòmica similar a l'aplicada pel capital comercial més poderós, plantejament que es concreta en un aspecte precís: la reducció dels costos de transacció, amb tot el que això implica (per exemple, el muntatge d'una mínima infraestructura). És així com el negociant més humil persegueix eliminar al màxim els intermediaris que s'hi troben entre el punt de producció i la destinació final de la mercaderia, per la qual cosa prioritza el transport personal a Palma de les partides que es controlen: en llur defecte, bé segella

l'estreta col·laboració amb traginers de molta confiança, o utilitza membres familiars per enllestir la conducció de les botes de vi o d'aiguardent envers la capital. S'eludeix així, conscientment, la possible oferta de transport¹⁰⁰.

3. Pel que fa a l'aiguardent, la mercaderia vitícola més important, hom notifica el pes dels grans comerciants -que sols apareixen a la documentació quan el vi cremat ha arribat a Palma- com a principals exportadors, a l'ensem que es constata la reduïda participació de petits negociants quant a l'extracció directa del producte. La lectura de les taules 4 i 5 així ho indica: les quantitats que es troben a les mans de Josep Cardona, Martí Mayol, Antoni Mataró i Jeroni Ribera, personatges importants en el món comercial illenc, són aclaparadores. A l'ensem, el nombre de carregadors és reduït (23 mercaders el 1771, 25 el 1772) si hom compara amb la intervenció, molt més nombrosa, en els embarcaments oleïcoles: 114 persones registren aquest gènere el 1704, 133 el 1720, 236 el 1754, 159 el 1768 i 124 el 1787¹⁰¹. El mateix hom pot afirmar per a les exportacions envers Amèrica, reunides a la taula 6: les remeses estan registrades majorment per dos comerciants, Francesc Capó Baupé i Benet Capó Puigserver, el seu nebot, els quals ostenten poc més del 50% del total expedit a indies entre 1782 i 1803. L'especialització de la firma Capó en el tràfic colonial directe és evident, si atenem que dites transaccions es fonamenten, precisament, en la negociació d'aiguardents. A més a més, cal fer notar que en aquestes trameses de vi cremat no hi participen -si més no de manera clara- algunes de les principals cases comercials -vegeu els noms més amunt- que si registren aiguardent envers les destinacions tradicionals dels intercanvis mallorquins (Amsterdam, Gènova, Marsella, Menorca). No és agosarat indicar que els diferents mercats vitícoles semblen controlats per firmes distintes, ben coneixedores de l'espai en el qual es mouen. Les demandes més properes -la mediterrània i la nord-atlántica- estan en mans, sobretot, de les més reconegudes, ateses les xarxes de col·laboradors establertes d'antuvi amb aquells indrets. Però l'avinentesa de negociar directament amb Amèrica, evitant així els intermediaris, genera unes expectatives a un sector del capital comercial -el format per mercaders encara poc consolidats- que ve en Ultramar una possibilitat real d'assolir guanys considerables, ateses

les característiques dels mercats transoceànics -molt especulatiu- i la consecució d'un esmerç arriscat -dedicant la major part del treball i dels recursos a les expedicions colonials-. Són aquests comerciants, i no els altres, els primordials protagonistes en els afers de l'aiguardent a Amèrica (31612).

És evident, per tant, que en les transaccions vitícoles s'hi donen dos nivells relacionats que constaten, però, l'existència de sengles processos diferenciadors:

-l'estrictament intern, que parteix de la producció i s'estén a la comercialització més elemental en el propi mercat, amb la intervenció de la petita pagesia, dels menestrals i de mercaders modestos. Hom pot asseverar que són aquests grups, articulats alhora en subnivells, els vertaders coneixedors de la mecànica del negoci en totes les seves vessants, així com de les formes de treball més adients per tal de culminar-lo.

-l'extern, expressat en la col·locació de les remeses a mercats extra-locales, amb el concurs de les infraestructures dels grans carregadors que, així, poden esdevenir els principals detenedors de la negociació final del gènere.

No estam, doncs, parlant de les mateixes persones -productors i comerciants-, la qual cosa ens situa davant un engranatge més complicat que el conegut per a d'altres produccions: cal recordar que, en el cas de l'oli, els grans arrendataris de terres transaccionen amb els excedents obtinguts a partir de la gestió de les possessions, de manera que es converteixen alhora en els comerciants més importants de l'illa (31613). Control gairebé monopòlic dels excedents i col·locació final dels mateixos formen part d'un procés únic en l'estratègia econòmica del capital comercial més ric. Vins i aiguardents semblen sintetitzar una evolució distinta. Producció i tràfic intern palesen vinculacions més o menys clares amb una xarxa més de caire local, com ja s'ha dit, notificant-se, alhora, dues parts: la que es relaciona tot just amb el vi i la que es vincula a l'aiguardent. En efecte, els compradors del delme del vi no coincideixen, necessàriament, amb els introductors d'aiguardent a Palma, mentre sí es detecten concomitàncies entre aquests darrers i els fidors. Si es consulten les llistes que s'ofereixen

Antoni Alzamora	Felanitx	4.678
Bartomeu Capó	Felanitx	4.082
Baltasar Barceló	Porreres	2.215
Bartomeu Mestre	Felanitx	2.129
Gabriel Roig	Felanitx	1.888
Baptista Martorell	Felanitx	1.678
Macià Capó	Felanitx	1.630
Jaume A. Gaya	Felanitx	1.505
Joan Obrador	Felanitx	1.386
Joan Prohens Riera	Felanitx	1.345

Comprovi's que llinatges com Alzamora, Capó, Prohens i Xamena es repeteixen en els dos llistats, corresponents a períodes distints, de forma que hom pot suggerir que són aquestes famílies les més expeditives, dintre d'un marc temporal significatiu, quant a les introduccions vitícoles al casc de Palma; no obstant això, hom desconeix si estam davant productors-mercaders-transportistes o si es tracta de negociants locals que poden ser, també, els traginers de les partides de licor expressades.

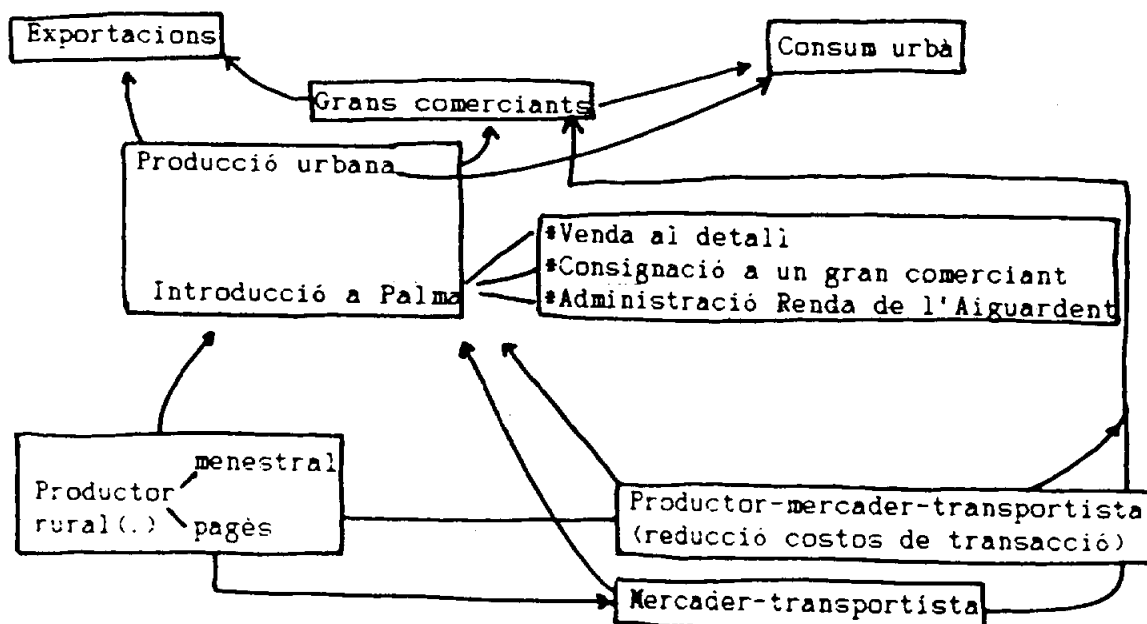
-Les viles que envien aiguardent a Ciutat són Alaró, Alcúdia, Binissalem, Campos, Felanitx, Inca, Lluçmajor, Manacor, Petra, Porreres, Santanyi, Santa Maria, Sencelles i Sineu, encara que Felanitx canalitza més de la meitat del vi cremat introduït a la capital. Hom confirma, de bell nou, el mapa de l'especialització ja esbrinat a planes anteriors i, a l'ensem, que hom suggereix el caire de producció dispersa dels aiguardents, es certifica la importància de Felanitx com a principal nucli destil·lador de l'illa.

En definitiva, aquestes dades recalquen l'intens formigueig que, desenvolupat per una xarxa modesta de transport i distribució, entrellaça regularment l'àrea rural amb la urbana.

b/ Les remeses que s'introdueixen a Palma s'escampen a petits centres de venda i consum -com ara les tavernes-, als magatzems dels comerciants, o als de l'administració general de l'aiguardent. Ara bé, recordeu que les persones que tenen més licor dintre de les murades de la capital no són les mateixes que, posteriorment, lliuraran el producte en els mercats exteriors, segons notifiquen els testimonis de Miquel Puig, visurador dels aiguardents, i de Pere Josep Frau i Antoni Tries, visitadors del casc de Palma, recollits pel notari Pere Josep Boned, credencier del

dret de l'aiguarent⁽¹⁾. Les taules 4 i 5 certifiquen aitals atestacions. Cal advertir que aquest protocol, signat al voltant de 1785, resumeix alguns dels declarants voluntaris que tenen aiguarent, de manera que la producció i/o negociació sumergida de l'esmentat gènere no es troba, lògicament, escripturada, per la qual cosa les xifres estan infravalorades. Tot i que hom ignora si es tracta de productors urbans o consignataris d'aiguarent de la part forana, el que interessa destacar, en qualsevol cas, és la gran fragmentació de les quantitats de licor localitzades: la meitat de les partides estan en mans de particulars, i no pas sota control de l'administració. Nogensmenys, s'ha de tenir present que Palma compta també amb els seus propis fabricants, que produeixen tant per al mercat ciutadà com per a l'exportació. Totes aquestes remeses, poc concentrades, coexisteixen amb les detenides pels grans comerciants, constatant-se els dos nivells als què al·ludim més amunt. La conseqüència més immediata d'aquesta situació d'atomització productiva i negociadora és l'amoinament del que, en principi, esdevé l'afectat més directe: el capital comercial més fort, que dirigeix amb regularitat l'administració de l'aiguarent i depèn, en gran mesura -atès que sol transaccionar amb les partides sobre les quals recau l'impost- de les quantitats de l'esmentat producte que arriben a les seves mans. L'engany dels petits productors, manifestat en l'omissió del muntant exacte de licor produït, es reflecteix en una menor oferta controlada pel rendista de l'aiguarent i, per tant, en una inferior capacitat en llur volum del negoci.

Així doncs, hom pot esbrinar millor l'esquema de funcionament dels mercats de l'aiguarent, que ja s'apuntà a un altre treball⁽²⁾:

(1) Formes productives conseqüents a les conegudes per al textil: kaufsystem, putting-out system, i/o destil·lació d'aiguarents amb vins produïts a petits botins de terra propis.

3. Epíleg: quina especialització?

Generalment, hom tendeix a considerar les especialitzacions agràries com a un índex sempre positiu dels canvis econòmics, i com a signe de modernització dels mateixos. El mercat, estimulador de la producció, esdevé l'eix de les transformacions: aquells que l'incentiven gaudeixen d'una major disponibilitat de recursos, de forma que incrementen llur capacitat de consum i es troben en millor *situació* de, alhora, inserir-se en els circuits comercials. L'atracció del mercat, doncs, es sol presentar com a un element clarament beneficiós per als que hi concorren, de manera que la mitificació d'aquesta incipient visió de les "economies de mercat" es fa palesa. Tanmateix, cal considerar que la participació pagesa i menestral en els intercanvis no sempre és símptoma de guanys per a llurs economies familiars. Les "forces del mercat" també poden crear, i de fet ho fan, cercles de dependència gravosos per als interessos de les capes més pobres: els processos d'endeutament de la pagesia més feble explica llur inclusió en els intercanvis, generant-se transaccions forçades de mà d'obra, terra i d'altres mitjans de subsistència, factors que s'utilitzen com a avals dels préstecs. L'inseriment comercial, lluny d'estimular formes de creixement econòmic (la venda d'excedents en el mercat forma capital que es dedica a pagar impostos, però també es lliura a un esmerç "racional" a la producció o al propi tràfic mercantil), sintetitza ara una fórmula més d'explotació en mans dels especuladors.

Witold Kula⁽³⁸⁾ exemplifica així el "comerç forçat", concepte que no està massa lluny del de "comerç desfavorable" de Teodor Shanin⁽³⁹⁾ que, aplicat igualment al petit productor, transforma l'intercanvi de mercat en un altre canal d'explotació de la pagesia per part dels prestamistes rurals i urbans. Amit Bhaduri⁽⁴⁰⁾, endemés, ens parla d'"intercanvi desigual" per caracteritzar aquesta entrada forçada del pagès al mercat: el capital mercantil li imposa, mitjançant taxes d'interès elevades, uns cercles regulars de compres i vendes desesperades de queviures bàsics, operacions fetes directament en el mercat de productes i no pas en el de treball. És a dir, hom palesa l'explotació comercial -que ens recorda les ja clàssiques tesis

de Maurice Dobb pel que fa al pes econòmic dels negociants i llurs estratègies de sostracció econòmica- que cal diferenciar de l'estrictament capitalista.

En el cas de Mallorca, no és adient proposar visions de caire tan genèric; és més: és recomanable no fer-ho. La perspectiva microeconòmica esdevé, doncs, la que ~~ha de~~ prioritzar-se per tal de reconèixer millor els vincles existents entre els petits productors i els mercats. I aital proposta es justifica, endemés, per la pròpia composició de la pagesia, com a classe "en si" força heterogènia, segons han demostrat els estudis d'Isabel Moll i Jaume Suau⁽⁴¹⁾. Seguint Teodor Shanin, aquesta diversitat pagesa s'origina en les disparitats de tipus natural, però també manté una forta relació amb l'impacte de la comercialització, la industrialització i la urbanització. La qual cosa obliga a matisar molt el cas treballat. L'esmentat horitzó metodològic ja s'ha defensat des de diferents òptiques dintre de la història econòmica més recent. Maurice Aymard⁽⁴²⁾ ho ha exposat afirmant que és en el nivell microeconòmic quan s'exerceixen les coaccions més decisives, i quan es fan les principals eleccions per tal d'adaptar les capacitats de la producció a les necessitats bàsiques. Maxine Berg⁽⁴³⁾ explica que el creixement del mercat interior anglès no és generalitzable a tota la nació, i consegüentment s'imposa recuperar la història particular d'aquelles zones que, sovint oblidades pels historiadors econòmics, caracteritzen formes de comportament poc ortodox envers el mercat: el cas dels pagesos del nord d'Anglaterra, que incentiven llur economia de subsistència front a l'avinentesa de penetrar en la dinàmica mercantil, n'és una mostra. Adhuc Peter Mathias⁽⁴⁴⁾ reivindica les recerques d'àmbit local i/o comarcal, no únicament per comprendre millor les evolucions agrícoles, ans també per situar més acuradament els processos d'industrialització i evitar, així, errades d'interpretació sorgides de lectures de grans agregats (com per exemples les taxes nacionals de creixement).

Per ço, les reflexions que segueixen es fonamenten en l'exemple de Felanitx, indicatiu d'un indret que, com s'ha vist, es vincula estretament a la producció de vins i d'aiguardents. Dites consideracions pretenen plantejar, tenint present les notes teòriques presentades abans, problemes sobre el tipus d'especialització establerta

més que apuntar respostes conclusives. Dit d'una altra forma: si l'assignació de recursos al conreu comercialitzable obeeix a una estratègia d'inserció voluntària en el mercat, o pel contrari si estam davant la situació d'una compulsió forçada en els termes descrits més amunt. Hom parteix d'uns factors concrets:

1. El procés d'endeutament de la petita pagesia és determinant alhora de definir el tipus d'inseriment en els circuits comercials. Els deutes de les economies pageses i menestrals, derivades sobretot de la pressió fiscal, representen un factor clau per a comprendre la resposta d'aquests grups front el mercat. Aleshores, la necessitat de vendre per pagar esdevé el mecanisme decisiu que elimina opcions econòmicament més raonables⁽⁴⁵⁾. Les obligacions impositives de la pagesia determinen la necessitat de disposar de partides en metàl·lic per tal d'acarar el problema de les recaptacions tributàries. És així com, de manera forçada, es trenca el desitjat autoconsum⁽⁴⁶⁾, i es passa a "negociar": el pagès es veu, doncs, compulsat a pensar en el mercat com a font d'ingrés monetari. I aquesta penetració involuntària en les transaccions provoca actuacions poc assenyades des d'una perspectiva econòmica: es sol vendre quan els preus dels productes són més baixos, ateses les fretures de líquid; es compra en els moments en què els queviures assoleixen valors més elevats, la qual cosa pot incentivar, alhora, el "cercle viciós" -en paraules de Teodor Shanin- del deute⁽⁴⁷⁾. Això fissura la idea que tenen alguns historiadors-economistes quan, al tractar aspectes de les societats d'antic règim, pretenen cercar pautes de comportament similars a les de les societats industrials contemporànies, com si en aquelles economies les lleis de l'oferta i la demanda funcionessin implacablement dintre d'un mercat de competència perfecta.

Per al cas de Mallorca, la desconeixença és força pregona en aquest respecte: ens manquen, encara, estudis que aclareixin la situació de la pagesia en termes fiscals, principalment pel que fa a les formes d'endeutament que la sotmeten. Cal suposar, tanmateix, que processos com els descrits no foren aliens dintre de les economies agràries de l'illa.

2. L'estructura de la propietat i la dels conreus esdevenen peces ben significatives que contribueixen a explicar la connexió dels sectors més desposseïts amb els intercanvis. En aquest terreny, sí que disposem de

recerques que permeten intuir millor la resposta al problema. En el cas de Felanitx, el pes gradual de la petita propietat⁴⁸ constitueix un clar indicador, lligat amb el paulatí predomini d'un conreu comercialitzable: la vinya. Hom ha comprovat la dedicació, cada cop més ferma, de terres a la viticultura, de forma que aquestes s'equiparen a les cerealícoles a les acaballes del Setcents. El mercat -principalment l'intern, però també l'extern-, és l'esperó de les transformacions assolides. Tot i que és probable que es donin casos d'inseriment forçat en el comerç, no és menys cert que canvis tan substancials, que capgiren l'estructura econòmica d'una vila, han de mantenir una relació clara amb la projecció contrària del tema: la entrada voluntària en els circuits d'intercanvi. En aquest respecte, les respostes a les enquestes oficials de 1797, 1800 i 1802⁴⁹ es poden inscriure en la darrera direcció esmentada.

El 1797 hom afirma que el nombre de "labradores" propietaris és superior al de jornalers i arrendataris, al temps que es notifica la existència de 2 comerciants, 11 mercaders, 77 teixidors de lli i 80 fabricants d'aiguardent. Noti's que són professions -si hom exceptua el cas dels menestrals- força lligades a la dinàmica mercantil, en un moment, a més a més, en el qual les exportacions d'aiguardent pel port de Palma, ^(cremes) que provenen sobretot de Felanitx, es troben en un palès avanç.

El 1800 les contestacions són ben il·lustratives: hom assabenta de que tots els pagesos "*en caso yguual prefieren la viña al campo*". Vet ací com "*las cosechas de este término son granos, vino y azeyte (...) sobre los primeros [no són] suficientes para la población (...) vino ay mucho (...) y es preciso convertirlo en Aguardiente que suele ser especialísimo y que se haze en grande copia. Azeyte ay poco(...)*". Alhora, es vincula la viticultura a un mercat que, per altra banda, no aporta els mateixos resultats per a tots els que hi intervenen: "*Igual número de negociantes habrá que de fabricantes de aguardiente, los que solamente aquí son tenidos por Gentes de comercio, como la cosecha de vino es el nervio de este Pueblo no tienen otra grangería, aunque no todos igual. Ay seys tiendas de individuos de la Calle que no viven tanto dello que venden como del tragín*". Ens trobem, doncs, amb una producció deficitària del principal gènere de

subsistència, de manera que la població de la vila ha d'adquirir llur fretura cerealícola en el mercat, fet que l'obliga a despatxar la seva collita també en el mercat. És a dir, no sembla existir per als productors massa diferència entre el conreu comercial i el de subsistència, puix que s'ha pogut trencar la resistència a la participació involuntària en els intercanvis, de forma que la pagesia respon positivament a l'atracció del mercat, desplaçant-se progressivament vers el conreu comercial⁽⁵⁰⁾. Pel que s'ha vist a planes precedents, la producció d'aiguardent i llur negociació crea una complicada xarxa de relacions en la qual els nivells de participació són dispers, si bé es permet constatar, per les dades sistematitzades, el que la pròpia vila respon a una de les qüestions de l'interrogatori: la inexistència de monopolis.

Les respostes al formulari de 1802 confirmen les informacions disponibles: la vinya absorbeix la major quantitat de terra conreable. La porció destinada a blat i ordi s'eleva a unes 4.700 quarterades, mentre la dedicada a viticultura representa al voltant de 12.000. Llur pes considerable es palesa, doncs, amb força. I atenció a la rèplica que es dona quan es demanen les "providencias" que es jutgin adients per al bé del poble: *"una de las cosas que a nuestro pareser seria de mucha utilidad es aser un ambarcadero en porto colom y poner un camino que de la villa conduse a él en estado de transitarse felismente y sin riesgo alguno, y en lo demás nada se nos ofrese que decir"*. Comprovi's com la preocupació no és altra que millorar les infraestructures comercials, i això per un motiu clar: al llarg del Setcents, el port de Felanitx demostra, malgrat els mals camins d'accés i llur esquifida dotació, una capacitat evident per despatxar els excedents vitícoles. Recordi's que, entre novembre de 1717 i maig de 1718, Porto Colom lliura el 57% de l'aiguardent que surt de Mallorca envers els mercats exteriors, front el 43% assolit per Palma. I aquest cas no és un exemple isolat o una excepció⁽⁵¹⁾. L'esmentada situació ens ha de fer reflexionar, de bell nou, sobre el mite de les deficients vies de comunicació com a causa explicativa de la feblesa del comerç i de l'escassa integració dels mercats, quan moltes vegades les respostes als entrebancs detectats en la circulació de les mercaderies cal cercar-les, com indica Josep Fontana⁽⁵²⁾, més a la producció que no pas a la distribució: si

existeixen excedents, s'hi creen els mecanismes adients per fer-los circular i arribar als punts de consum. Els bons camins no faciliten, per si mateixos, la connexió comercial. Felanitx n'és, en aquest sentit, un exemple.

Aquesta vila, doncs, sembla gaudir, en el decurs del segle XVIII, d'alguns dels elements que caracteritzen les formes d'especialització pròpies de l'inserció voluntària en el mercat. Nogensmenys, això no vol dir que el funcionament de totes les estratègies que envolten la viticultura responguin a paràmetres similars. Pel contrari, la complexitat de les mateixes (des dels petits productors pagesos i/o menestrals fins als primers nivells de negociació, per arribar a les vendes finals) han de definir també comportaments diferenciats -econòmics, demogràfics, culturals-. Hom pressuposa, és clar, la pràctica del *target-producer*, que treballa i produeix amb un objectiu derivat de llurs necessitats -independentment de quines siguin-, amb una penetració limitada i poc desitjada en el mercat, segons el model pagès de Chajanov d'estímul de vendes en funció de les fretures monetàries. Però tampoc no es pot refusar, atesos els arguments presentats en el present treball, la existència del *market producer* que, seguint la visió que ens ha ofert Ernest Labrousse (i que ha aprofundit Jan de Vries en un model d'especialització, difícil d'aplicar per a Mallorca en llur plantejament final, que desemboca en el desenvolupament del capitalisme industrial), respon positivament a les demandes i produeix amb una orientació mercantil sota la perspectiva del guany⁽⁵³⁾.

Per acabar, les paraules d'un anònim il·lustrat mallorquí⁽⁵⁴⁾. Molt teòriques, molt filosòfiques si es vol, però que permeten sintetitzar un cas concret: aquell en el què el comerç, malgrat les dificultats de tota mena existents, es dinamitza perquè existeixen mercaderies per a negociar. I perquè, si més no una part de la població de la vila de Felanitx, el nostre cas empíric, s'acostuma a produir amb la perspectiva llampant del mercat:

"Sábase que la tierra es la que produce prodiga no solo lo necesario al sustento y abrigo de sus Pobladores, pero quanto se pueda pensar para un Comercio estendido y Útil, si el Hombre la quiere, la cuyda y la cultiva con la fuerza de sus brazos y la economía que persuade la razón y el propio interés; especúlese bien y se descubrirá sin mucho estudio que todas las primeras materias las produce nuestra benigna Madre y que sin ellas no sería posible haser el tráfico terrestre y marítimo".

NOTES

(1) ARXIU DEL REGNE DE MALLORCA (=ARM), Reial Patrimoni (=RP), lligall 1.308. Sobre la utilització de les xifres decimals, vegeu un estat de la qüestió a E. SERRA, *Pagesos i Senyors a la Catalunya del segle XVII* (Barcelona 1988), pp. 159-176.

(1bis) ARXIU DE LA CORONA D'ARAGÓ (=ACA), lligall 994.

(2) Cf. ARM, RP, lligall 2.686.

(3) C. MANERA, "Viticultura i mercat. Reflexions sobre la producció i el tràfic de l'aiguardent mallorquí durant el segle XVIII", *Estudis d'Història Econòmica*, 1988-1.

(4) D. VAQUER, *Una sociedad del Antiguo Régimen, Felanitx y Mallorca en el siglo XVI* (Palma de Mallorca 1987), vol. I, pàg. 463.

(5) J. JUAN, "Evolución de la renta de la tierra en Mallorca durante el siglo XVI. El diezmo de la Procuración Real (1484-1583)", *Homenaje al doctor Sebastián García Martínez* (Generalitat Valenciana, 1988), pp. 171 i ss.

(6) G. JOVER, "Economia pagesa i sostracció senyorial. Una hipòtesi de treball a partir de l'estudi de les forts serials (1576-1685)", *working paper* exposat en el *Primer Seminari d'Història Econòmica*, Institut de Ciències de l'Educació-Departament de Ciències Històriques i Teoria de les Arts (Universitat de les Illes Balears, 1989).

(7) J. F. LÓPEZ BONET, "Vindicació de les virtuts de l'aiguardent (1642-1643)", *Estudis Balearics*, núm. 26 (1986). Consulteu, també, V.M. ROSSELLÓ VERGER, *Mallorca. El Sur y el Sureste* (Palma de Mallorca 1984), pàg. 395.

(8) J. F. LÓPEZ BONET, *op. cit.*, pàg. 41.

(9) Nogensmenys, la documentació dels gremis revela una visió molt particular dels problemes pels quals travessa la manufactura de les botes. El més important, característic per altra cantó de les institucions corporatives esmentades, és la transgressió constant del reglament gremial per part d'alguns dels seus integrants. Això es concreta en la utilització, com a *input*, de fustes estrangeres i/o botes buïdes provinents de l'exterior sense pagar els cànon corresponents. Al mateix temps, els dirigents agremiats denunciaven que alguns fusters "*sin ser examinados de cuberos ni aver pagado derecho alguno al dicho gremio han acostumbrado y practicado aser algunos remiendos de cubas y otras cosas*". Notis, doncs, la existència d'una producció que funciona al marge del gremi, i la constatació d'un mercat de treball força més diversificat que el recollit en aquestes ordenances professionals de caire medieval. Recordis, en aquest sentit, el cas del tèxtil: M.J. DEYA, "La industria rural textil en la Mallorca moderna: producción y formas de comercialización interior", *Estudis d'Història Econòmica*, 1988-2; C. MANERA, "Comerc, capital mercantil i manufactura tèxtil a Mallorca (1700-1830)", *Randa*, núm. 23 (1983). Per al tema dels boters, cal consultar: ARM, "Gremis", caixa 8, expedient núm. 10; caixa 12, expedients nús. 15, 18, 20 i 26; caixa 14, expedients nús. 29 i 67; caixa 15, expedients nús. 60 i 67; caixa 16, expedients nús. 174; caixa 17, expedients nús. 47, 48 i 49.

(10) E. P. THOMPSON, *La formación de la clase obrera en Inglaterra* (Barcelona 1989), vol. I, pp. 350-352.

(11) D. VAQUER, *op. cit.*, pàg. 461.

(12) *Supra*, nota núm. 1bis.

(13) *Supra*, nota núm. 2.

(14) ARM, RP, lligall 1.308.

(15) C. MANERA, "Mercado, producción agrícola y cambio económico en Mallorca durante el siglo XVIII", ponència en el *Congreso de la Asociación de Historia Económica* (Alacant 1989), inèdita.

(16) C. MANERA, "Viticultura i mercat..."; consulti's també del mateix autor, "Resistir i créixer. Canvi econòmic i classes socials a la Mallorca del segle XVIII", *Randa* núm. 26 (1990).

(17) V. M. ROSSELLÓ VERGER indica que la guerra contra els anglesos impedi les exportacions de vins i d'aiguardents durant els anys 1795 i 1796 per la qual cosa els *stocks* s'acumularen als períodes següents, fet que explicaria els importants volums d'extraccions vitícoles; cf. *op. cit.*, pàg. 402.

(18) Les cites textuais pertanyen a un document, sense datar, adreçat al rei per l'Ajuntament de Ciutat i els síndics de la part forana, demanant la revoració del pagament de la renda de l'aiguardent; ARXIU MUNICIPAL DE PALMA (=AMP), lligall 1.613, expedient 20.274.

(19) J. F. LÓPEZ BONET, *op. cit.*, pàg. 42.

(20) C. MANERA, "Viticultura i mercat...", pàg. 147.

(21) ARM, "Arxius Històrics" (=AH).

(22) C. MANERA, "Comerc, capital mercantil i manufactura..."

(23) ARXIU MUNICIPAL DE FELANITX (=AMF), lligall 130.

(24) AMF, lligall 334.

(25) ARM, RP, lligall 1.308. Per a aquesta anàlisi social he utilitzat algunes de les dades recollides als treballs inèdits de C. FERRANDO/C. MESQUIDA, "El delme del vi"; i M. COMAS/A. JAUME/A. MATEU, "Delme del vi a Mallorca".

(26) V.M. ROSSELLÓ VERGER, *op. cit.*, pp. 398 i s.

(27) C. MANERA, "Viticultura i mercat...", pàg. 126.

(28) C. MANERA, *Comerc i capital mercantil a Mallorca, 1720-1800* (Palma de Mallorca 1988), pàg. 75.

(29) Vageu ARM, AH, lligall 1.828; ARXIU FUNDACIÓ CDSME BAUÇA (=AFCB), núms. 103 i 104.

(30) ARM, AH, lligalls 773, 1.737, 1.738 i 1.828.

(31) C. MANERA, *Comerc i capital mercantil...*; també "Viticultura i mercat..."

(31bis) Per a una avaluació econòmica del comerç colonial i dels grups que l'incentiven, reseteixo al meu treball *Comerc i capital mercantil...*, pp. 183-273. Una reflexió més recent i'he presentada a "Mallorca y el comercio con América, 1730-1830. Por una recapitulación general", *Boletín de la Sociedad Arqueológica Lul·liana*, núm. 44 (1988).

(32) C. MANERA, *Comerc i capital mercantil...*, pp. 78 i ss.

(32bis) El llistat de compradors i fiadors a Felanitx és:

	<i>Comprador</i>	<i>Fiadors</i>
1771	Sebastià Riusech	Antoni Bover, Joan Maura, Josep Ripoll
1772	Jaume Vidal i Banús	Miquel Obrador, Joan Ripoll
1783	Antoni Amengual	Antoni de Togores, Sebastià Bisconti
1784	Gabriel Rato	Bartomeu Capó, Joan Pizá, Macià Capó
1785	Antoni Reynés	Xavier Prohens, Rafel Pau Prohens
1786	Pere Josep Martorell	Antoni Reynés, Gabriel Valls.

(33) ARM, RP, lligall 2.686.

(34) AMF, lligall 357-A.

(35) AFCE, n.ºs. 103 i 104.

(35bis) he revisat la genealogia de la família Capó -principal grup en el comerç entre Mallorca i Amèrica des de 1778-, i no he pogut determinar cap parentiu entre aquesta i els Capó que apareixen a les llistes d'introduïdors d'aiguardent; cf. ARXIU FAMILIA CAPÓ (=AFC; Ca l'Abat, Deià), Secció 28, "Documentación familiar".

(36) AFCE, n.ºs. 103 i 104.

(37) C. MANERA, "Viticultura i mercat...", pàg. 131.

(38) W. KULA, *Théorie économique du système féodal* (Paris 1970).

(39) T. SHANIN, *Naturaleza y logica de la economía campesina* (Barcelona 1976).

(40) A. BHADURI, *La estructura económica de la agricultura atrasada* (Mèxic 1987).

(41) Cf. fonamentalment, "Senyors i pagesos a Mallorca (1716-1860/70)", *Estudis d'Història Agrària* n.º 2.

(42) M. AYMARD, "Autoconsommation et marchés. Chayanov, Labrousse ou Le Roy Ladurie?", *Annales*, n.º 6 (1983).

(43) M. BERE, *La era de las manufacturas, 1700-1820* (Barcelona 1966).

(44) F. MATHIAS, "Introducción" a DD AA. *La Revolución industrial* (Barcelona 1989).

(45) E. TELLO, "Vendre per pagar. La comercialització forçada a l'ungell i la Segarra de finals del segle XVIII", en premsa a *Recerques*. Agraïixo a l'autor la oportunitat de l'original.

(46) M. AYMARD, *op. cit.*, pp. 1.394-1.395. Aymard afirma que l'autosuficiència és privilegi: només d'una minoria; la pagesia l'observa com a un somni difícil d'assolir. Els mercats es defineixen com a complement a aquest impossible ideal d'autoconsum.

(47) Cf. A. BHADURI, *op. cit.* especialment pp. 40 i ss.; T. SHANIN, *op. cit.* pp. 24-25.

(48) O. VAQUER, *Una sociedad del Antiguo Régimen. Felanitx y Mallorca en el siglo XVI* (Palma de Mallorca 1987), especialment pp. 197 i ss.

(49) A.M.F., lligall 451.

(50) A. BHADURI, *op. cit.*, sobretot pp. 55 i ss.

(51) C. MANERA, "Viticultura i mercat..."; V. Mª ROSSELLÓ VERGER, *op. cit.*, pp. 399-400.

(52) J. FONTANA, *Cambio económico y actitudes políticas en la España del siglo XIX* (Barcelona 1975); "La dinámica del mercado interior (algunas reflexiones a propósito del crecimiento de Santander)", a T. MARTÍNEZ VARA (editor), *Mercado y desarrollo económico en la España contemporánea* (Madrid 1986).

(53) M. AYMARD, *op. cit.*, pp. 1.398-1.406; J. DE VRIES, *The dutch rural economy in the golden age, 1500-1700* (New Haven 1974).

(54) *Reflexiones de un verdadero apasionado del Reyno de Mallorca, que toma parte gustoso en sus adelantamientos*, Biblioteca Balear, Monestir de la Real, BB-II-127, fols. 122-130.

TAULA 1
DELME REIAL DE VINYES. Viles principals

ANY	RELATIX	POCERES	BLISSAUS	SM. MALLS	SERRAUS	UMBS	TRCA	LUCADOR	MANADOR	ALAD	TOTAL ILLA	PREU BLAT	TOTAL ILLA REFLECT
1729	566	316	259	261	162	80	119	85	113	150	2581	579	2037
1730	450	310	312	223	173	99	195	161	80	123	2702	494	2499
1731	340	181	210	126	130	80	120	133	76	101	1927	443	1987
1732	457	311	258	300	154	82	144	200	116	157	2759	623	2023
1733	400	250	251	281	148	89	200	171	91	165	2595	641	1850
1734	430	301	170	140	90	100	169	270	60	91	2291	870	1203
1735	511	452	280	303	232	120	240	222	91	101	3028	600	2306
1736	500	330	233	269	125	115	240	133	121	102	2637	708	1702
1737	701	416	253	237	149	115	222	242	97	100	3086	645	2186
1738	850	471	282	310	169	60	90	205	81	100	3077	591	2379
1739	501	322	268	200	186	60	60	124	51	84	2261	645	1601
1740	861	862	277	308	211	124	184	221	170	120	4002	498	3672
1741	754	366	75	81	65	61	130	54	61	27	2056	486	1933
1742	500	300	200	275	210	71	211	141	80	77	2532	406	2850
1743	601	400	260	222	52	42	45	54	72	120	2299	593	1771
1744	502	316	400	192	220	80	106	54	95	91	2474	583	1939
1745	535	307	464	229	170	47	200	54	83	142	2728	480	2597
1746	590	401	373	350	171	87	149	180	46	118	2983	558	2443
1747	542	402	413	451	208	31	168	202	172	118	3362	906	1695
1748	901	531	401	351	186	140	175	201	182	127	3948	870	2073
1749	401	375	337	200	182	80	133	50	131	120	2327	851	1249
1750	700	450	334	160	252	91	200	101	72	132	2865	744	1759
1751	1103	453	507	251	312	131	170	251	90	179	3999	733	2493
1752	1000	500	462	301	337	101	180	144	149	199	4055	457	4055
1753	951	307	270	237	205	60	187	120	105	140	3077	385	3652
1754	930	422	373	360	201	80	131	120	94	177	3410	325	4794
1755	803	451	350	290	261	76	165	199	80	165	3357	412	3723
1756	910	421	331	329	281	72	160	124	100	190	3417	495	3154
1757	1321	661	361	329	301	140	152	233	92	178	4365	688	2899
1758	761	450	431	351	230	100	201	205	126	200	3635	785	2116
1759	1150	481	373	301	240	116	159	256	91	172	2945(*)	904	1488
1760	1168	530	696	502	361	181	289	321	171	291	5379	808	3042
1761	901	460	503	390	260	80	160	180	155	233	4027	753	2444
1762	1341	652	534	443	350	116	250	245	180	236	5090	749	3105
1763	1050	601	493	201	201	140	150	112	50	90	3565	965	1688
1764	1560	656	772	352	402	150	320	200	220	222	5585	738	3458
1765	771	492	613	371	222	110	271	120	126	136	3874	920	1924
1766	1010	561	800	521	441	161	300	140	211	173	4755	1010	2151
1767	1461	501	670	415	291	133	248	100	141	291	5316	1071	2268
1768	1531	541	631	542	431	136	280	120	160	294	5441	918	2708
1769	1334	501	601	300	300	150	286	120	215	170	4526	620	3336
1770	1334	743	611	254	400	281	300	127	251	200	5456	597	4176
1771	1400	760	751	476	431	171	300	200	302	275	6004	677	4052
1772	1700	760	751	499	431	201	330	200	312	326	6446	1070	2753
1773	1922	760	751	511	431	218	260	175	351	351	6670	1225	2488
1774	1620	770	630	495	443	218	171	200	446	200	6149	1063	2643
1775	1770	821	840	600	525	400	254	330	590	280	7762	965	3675
1776	1084	783	600	470	335	90	205	83	272	256	4213	850	2265
1777	1763	712	851	285	288	195	120	162	400	200	6248	1098	2600
1778	1500	805	901	400	376	195	215	115	244	325	4975(*)	1086	2093
1779	900	560	479	300	250	140	155	130	260	217	4100	1280	1463
1780	640	472	477	300	271	115	150	201	290	250	3764	1212	1419
1781	1301	751	601	461	500	180	211	300	285	271	5712	1032	2529
1782	947	841	519	441	443	150	190	210	300	246	4608	984	2140
1783	1131	805	650	426	311	181	183	245	401	255	5446	916	2717
1784	1200	805	650	442	316	181	194	210	420	280	5255	1110	2163
1785	1721	820	652	340	425	181	297	250	689	340	6722	1242	2473
1786	850	600	651	401	350	120	150	150	300	275	4254	1028	1891
1787	1200	601	565	425	375	120	150	150	426	150	4976	978	2325
1788	1526	790	901	600	591	130	201	200	650	387	6996	1144	2794
1789	1300	872	705	490	439	124	167	180	661	400	6627	1368	2213
1790	1351	1001	730	500	600	126	173	400	670	377	7114	1232	2638
1791	1395	840	815	602	500	221	120	260	626	400	6763	1082	2856
1792	1240	900	780	606	337	225	90	180	701	392	6479	1236	2395
1793	1100	915	928	532	553	250	160	150	700	360	6809	1474	2111

ANY	FELANITX	POBLET	SAIGUALA	DEL MARÍ	SENDOLES	CAMPS	ENCA	LLUCMAJOR	MANACOR	ALAIÓ	TOTAL ILLA	PREU BLAT	TOTAL ILLA DEFECTUOS
1794	1830	820	900	801	630	313	241	140	910	327	8084	1455	2539
1795	1901	1000	930	720	701	501	208	180	1001	491	8801	1618	2485
1796	1300	1200	1010	811	686	400	460	400	910	442	8994	1610	2552
1797	1601	1010	680	551	590	302	326	251	900	370	7955	1545	2353
1798	1300	1010	950	701	682	390	485	351	800	450	8667	1298	3051
1799	640	175	140	611	12	111	30	20	418	275	2927	2015	663
1800	2741	1159	2000	1201	1130	500	550	471	1156	900	13847	1848	3424
1801	1300	1391	900	977	600	333	355	367	861	630	9123	1467	2842
1802	1876	1341	1714	1000	704	431	401	400	1362	811	11652	1588	3353
1803	1200	1025	1101	814	600	300	300	300	1121	525	8798	1642	2448
1804	1400	800	1001	900	580	206	270	356	850	438	8501	1806	2151
1805	976	563	625	497	290	129	184	220	562	275	5272	2072	1162
1806	1015	730	750	600	501	265	321	280	725	412	6705	1531	2001
1807	1100	875	1000	650	676	250	258	380	700	601	7543	1495	2305
1808	1100	880	900	660	500	252	399	450	854	570	6532 ^(*)	1577	1892
1809	1269	830	1211	668	721	145	399	330	676	528	8000	1423	2569
1810	4621	1805	2650	1457	1610	600	449	682	2171	1331	20068	2238	4097
1811	2370	1501	1883	1201	1109	400	481	488	1103	1052	13436	2707	2268
1812	4201	1962	3001	1880	2400	876	601	900	1891	1600	22364	3301	3096

TOTES LES QUANTITATS S'EXPRESSEN EN LÍDRES MALLORQUINES, EXCEPTE EL PREU DEL BLAT, CONSIGNAT EN DINERS. LA DEFECTUOSITAT S'HA DISTINGUÏDA AMB L'ANY 1752 (PREU DEL BLAT). S'HAN ARRODONDIÏT LES NÚMERS.
(*) MANQUEN ALGUNES DATES.
FONT: ELABORACIÓ PERSONAL SOBRE LES DATES DE L'ARXIU DEL REGNE DE MALLORCA, "REAL PATRIMONI" n.ºm. 1308.

TAULA 2
COMERG DE CABOTATGE PALMA-FELANITX-PALMA
ANY 1776

PATRO	DESCARREGA A FELANITX	CARREGA A FELANITX	DESTINACIÓ
Pere A. Ferrer	2 bales anís	2 quarteroles aiguardent	Palma
Pere Massot	sense càrrega	25 botes aiguardent, 5 de vi	Palma
Pere J. Jaume	sense càrrega	vi	Palma
Jaume Deyà	sense càrrega	vi	Palma
Vicenç Torres	guix i 1 bala d'anís	vi i 18 botes aiguardent	Palma
Joan Prats	sense càrrega	vi i aiguardent	Palma i costa espan.
Vicenç Torres	300 qua. blat, farina, ferro, mob.	vi	Palma
Vicenç Torres	50 quarteres blat	vi i aiguardent	Palma
Pere Massot	terralla, 20 quarteres blat	no s'indica	Arta
Gabriel Salas	sense càrrega	grans	Palma
Salvador Sanz	sense càrrega	delsa real de grans	Palma
Vicenç Torres	50 quart. blat, anís, terralla, sal	vi i blat	Palma
Jaume Ferrer	no s'indica	vi i el que trobi	Palma
Joan López	600 quarteres ordi	36 botes aiguardent	Palma
Pere Massot	3 bales anís	vi	Andraitx i Palma
Jaume Ferrer	4 quint. ferro, 2 caix. sucre, arròs	vi i el que trobi	Palma
Joan Guirart	ferro, anís	vi i el que trobi	Palma
Pere Massot	sense càrrega	vi	Andraitx
Jaume Alemany	sense càrrega	vi	Andraitx
Joan Guirart	fusta	vi	Palma
Gabriel Salas	sense càrrega	vi	Palma
Vicenç Torres	300 quarteres blat, 2 bal. anís	el que trobi	Palma
Jaume Palmer	100 quarteres blat	el que trobi	Palma
Vicenç Torres	300 quart. blat, 20 quint. garrof.	el que trobi	Palma
Vicenç Torres	blat i farina	el que trobi	Palma

FONT: ELABORACIÓ PERSONAL SOBRE LES DATES DE L'ARXIU DEL REGNE DE MALLORCA, "ARXIU HISTÒRIC" n.ºm.

TAULA 3
COMERG DE CABOTATGE PALMA-FELANITX-PALMA
ANY 1787

PATRO	DESCARREGA A FELANITX	CARREGA A FELANITX	DESTINACIÓ
Sebastià Roig	no s'indica	vi i aiguardent	Palma
Pere Massot	no s'indica	vi i aiguardent	Palma
Baltasar Cardell	no s'indica	blat	Alcúdia i Maó
Guillem Munar	no s'indica	aiguardent	Palma
Rafel Alzamora	no s'indica	25 botes aiguardent	Palma
Guillem Munar	no s'indica	aiguardent	Palma
Guillem Munar	no s'indica	63 barrils, 24 botes aiguardent	Palma
Jaume Alemany	no s'indica	24 carretades vi, grans	Palma
Jaume Alemany	no s'indica	llegues	Palma
Antoni Bartomeu	no s'indica	74 cascos aiguardent	Palma
Bartomeu Riera	no s'indica	16 botes vi i 4 d'aiguardent	Palma
Gabriel Alemany	no s'indica	vi i aiguardent	Palma-Eivissa
Bartomeu Riera	no s'indica	13 botes, 3 barrils aiguardent	Palma
Pere Alemany	no s'indica	vi i aiguardent	Palma
Jaume Alemany	no s'indica	vi i aiguardent	Palma
Tomàs Felix	no s'indica	aiguardent	Palma
Tomàs Felix	no s'indica	12 carretades de vi	Palma

FONT: ELABORACIÓ PERSONAL SOBRE LES DATES DE L'ARXIU DEL REGNE DE MALLORCA, "ARXIU HISTÒRIC" n.ºm.

TAULA 4
EXPORTADORS D'AIGUARDENT, 1771
(en quartins)

ALOMAR, Gabriel	570'6
AMENGUAL, Rafel	34'95
AMER, Rafel	35
BARCELÓ, Baltasar	83'10
CARDONA, Josep	7.935'40
CORTÉS, Antoni	16'50
FELIU, Andreu	72
LLAMPAYES, Francesc	101'50
LLAMPAYES, Nicolau	52'30
MAURA, Joan	171
MAYOL, Martí	5.324'85
MORA, Cristòfol	34'05
MORRO, Antoni	104'51
MUNAR, Francesc	902'15
MUNAR, Gabriel	100'70
OLIVER, Antoni	471'78
REUS, Josep	16
RIBERA, Jeroni	1.390'8
RIPOLL, Francesc	321'05
SALES, Sebastià	17'15
SALVA, Baltasar	16'65
TORRANDELL, Pere	293'95
VERGER, Miquel	100'50
(Indeterminat)	12'51

18.179

FONT: Elaboració pròpia sobre les dades de l'Arxiu Fundació Cosme Bauçà de Felanitx, núm. 101.

TAULA 5
EXPORTADORS D'AIGUARDENT, 1772
(en quartins)

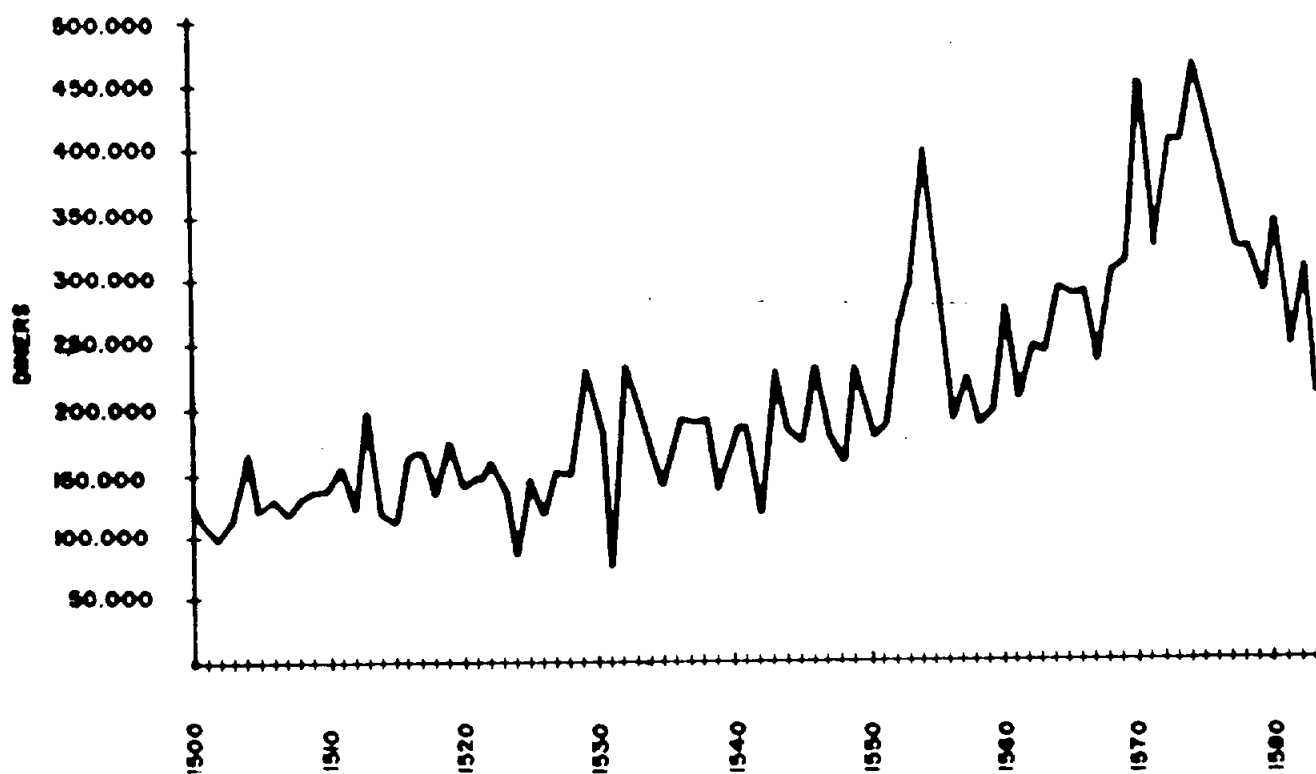
ALOMAR, Gabriel	1.785'25
AMENGUAL, Gabriel	52'75
AMENGUAL, Joan	92'6
AMENGUAL, Llorenç	40'95
BARCELÓ, Baltasar	89'10
BILLON, Blai Francesc	2
CAPÓ, Jaume	108'25
CARDONA, Josep	2.863'6
CORTÉS, Rafel E.	33'9
ESQUER, Carlos	71'5
FELIU, Andreu	88'20
FONTICHELLI, Antoni	16
FORTEZA, Tomàs	107
JOFRE, Felip	51'95
LLOPIS, Sebastià	34
MATARÓ, Antoni	1.054'10
MAURA, Joan	72'95
MAYOL, Martí	8.216'2
MUNAR, Francesc	771'30
RIBERA, Jeroni	967'75
RIPOLL, Josep	54
SERRA, Miquel	34'75
TORRANDELL, Pere	80'45
VINENT, Josep	648'9
XAMENA, Pere	67'35
(Indeterminat)	377'20

17.782

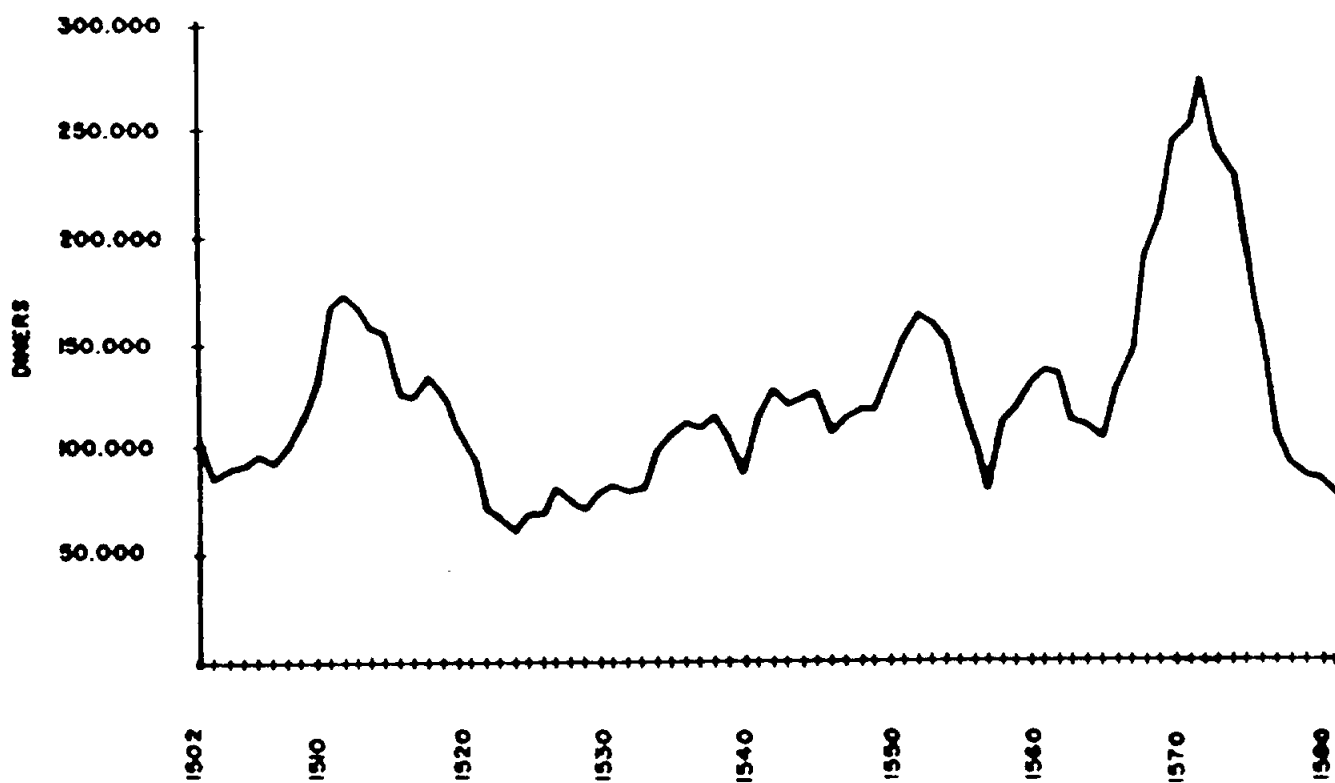
FONT: Id. de la taula 4.

162

Font: COMNERA, *Comercio i capital mercantil a Mallorca, 1700-1800* (Diss. doctoral, 1982), vol. II.
 Nota: Les primeres quantitats s'expressen en MINYES. Les segones són les valoracions en
 (x) MONT el mateix any 1802.

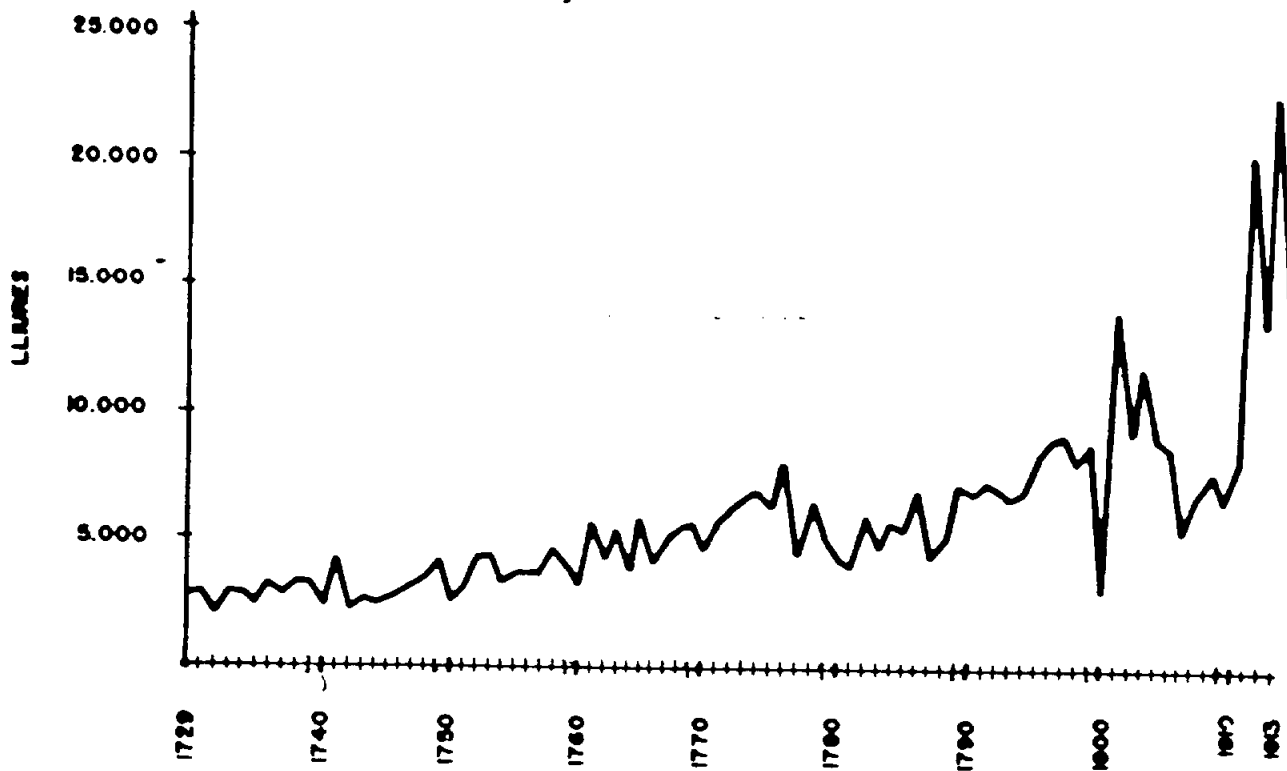

DELME REIAL DE VINYA, 1500-1583
DADES ABSOLUTES

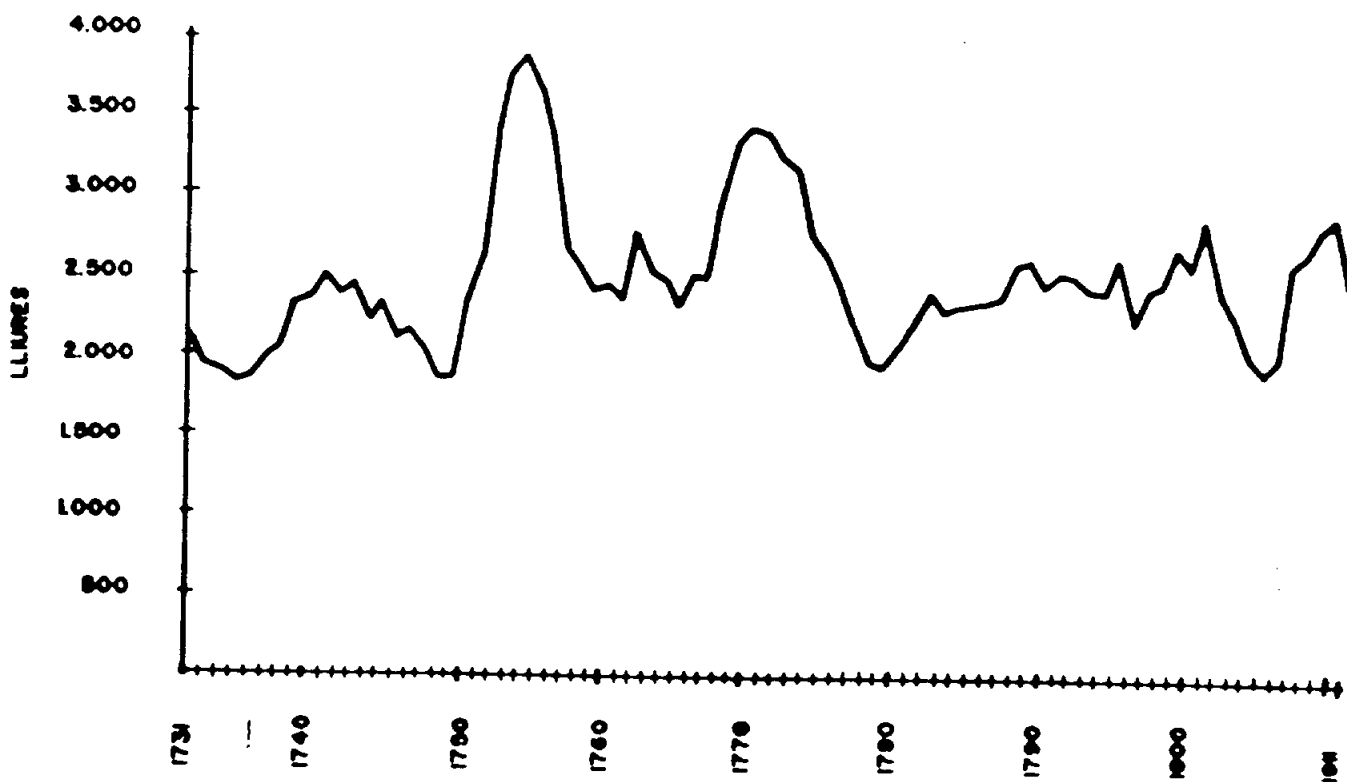

DELME REIAL DE VINYA, 1502-1581

Milijanes enllars de cinc anys sobre quantitats
defectes amb prou del blat (Base= 1510-1519)

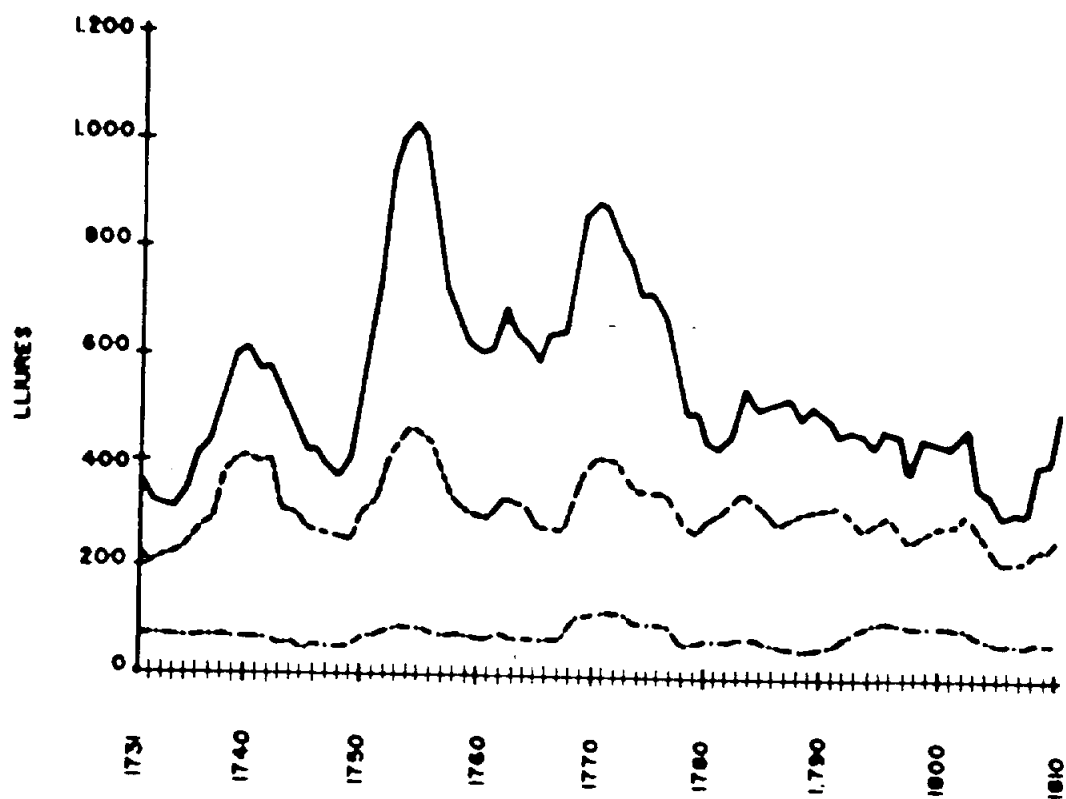

DELME REIAL DE VINYA, 1729-1813
DADES ABSOLUTES

DELME REIAL DE VINYA, 1731-1811

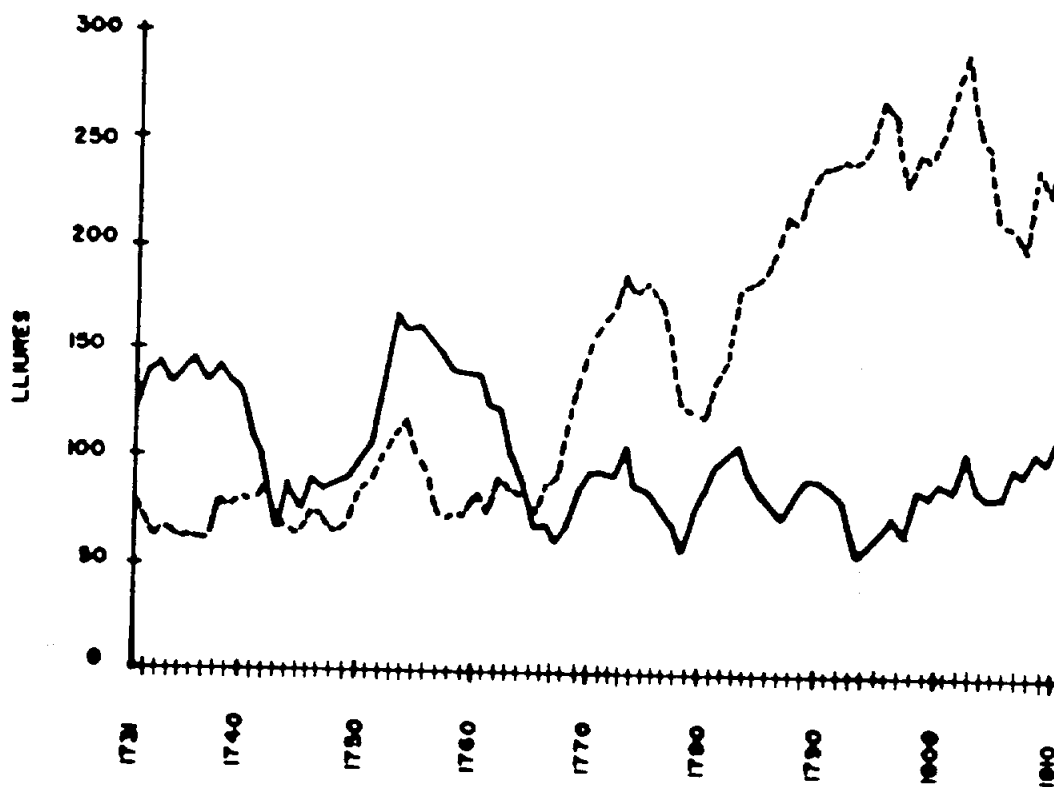
Milions móbils de gine anys sobre quantitats deflacionades
amb preu del blat (Base = 1752)

DELME REIAL DE VINYA, 1731-1810

Milijanes mòbils de cinc anys sobre quantitats monetàries
del delme, deflacionades (Base = 1752)

—— PELAMITX ---- PORRERES -.-.- CAMPOS

DELME REIAL DE VINYA, 1731-1810

Milijanes mòbils de cinc anys sobre quantitats monetàries
del delme, deflacionades (Base = 1752)

—— LLUCMAJOR
---- MANACOR

